

כ"י קרוב

בלימוד החסידות ובדרכי החסידות

פְּדָה בְּשָׁלוֹם נַפְשִׁי
הגאון רבי יוסף צברי שליט"א
הלימוד ששינה את חיי

מִקְרָב לִי
הגה"ח רבי יעקב לנדא זצ"ל
חייו ופועלו במאבקי הקודש

הַשִּׁלָּה עַל ה' יְהִבֶּךָ
הגה"ח רבי מענדל ווכטר שליט"א
שיטת הבעש"ט בדרך חב"ד

לֹא יִתֵּן לְעוֹלָם מוֹט לְצַדִּיק
המשפיע רבי אשר פרקש שליט"א
בהתוועדות חג הגאולה

צילום: ישוקי לרר

כְּרוֹב אֵלַיךְ הַדְּבָר מֵאֵל

"כאשר מקפידים על שתי נקודות אלו:
שלומדים ספרי חסידות בקביעות, ומתוך הבנה -
אפשר להגיע לדברים גדולים ונפלאים (געוואלדיגע זאכן)"
'כי קרוב' זכה לשיחה עם כ"ק אדמו"ר מפינסק-קארלין שליט"א
לרגל י"ט כסלו: הדרישה ללימוד החסידות, ההפרש בין דרך הבעש"ט
לשיטת המוסר ומילות חיזוק ביחס למאורעות הזמן

וְאֲנִי אֲבַטַח בָּךְ
הרב משה שילת, הרב אמחי"ה אבן-ישראל והרב שמואל רסקין
מנגישים את יסודות התניא בשפה ברורה

י"ט שישמרו בשמחה איציאנו מן הימצר אל המרחב,

התווע מק מל

לכבוד
י"ט כסלו
חג גאולת
האדמו"ר הזקן
בעל התניא

ירושלים עיה"ק | בנייני

בהשתתפות רבנים גא

אורח כבוד
הראשון לציון
רבי דוד יוסף שליט"א

הגה"ח רבי זלמן
גופין שליט"א
משפיע ישיבת תומכי
תמימים כפר חב"ד

הרה"צ רבי נחמן יוסף
טווערסקי שליט"א
בנו של כ"ק האדמו"ר
מרחמסטריווקא זצוק"ל

מנחה: ר'

מִן הַגֶּשֶׁם אֶל-הַרוּחַ וּמִן הַגִּיהֲנוֹם" (מִדְבָרֵי בְעַל הַגְּאֻלָּה כִּי־קָאָדְמֹדֵר הַיּוֹקֵן זִי"ע)

שעות לזוהר כרה

האומה | 20:15

ונים ומשפיעי חסידות

משא מרכזי

הרה"ח רבי יוסף יצחק
גייקובסון שליט"א

הגה"ח רבי משה
הבלין שליט"א
רב העיר וראש ישיבת
קרית גת

הרה"ח רבי
יצחק יהודה
שפירא שליט"א

אריה ארליך

אברהם פריד
זאנוויל ויינברגר
ומקהלת מלכות

פרקי
שירה

★★★

תורת אדמו"ר הזקן - נס המלוכש בטבע

הקב"ה עצמו אינו מוגבל בהגבלות הרוחניות כמו שאינו מוגבל במסגרות הגשמיות, ולכן הוא הוא השוכן במצוות שניתנו בסיני | בתורתם והנהגתם גילו אבות החסידות אור עליון ביותר, ורבנו הזקן זכה והורידו אל גבולות הארץ התחתונה

והיו לאחדים ממש".

בשפה פשוטה ניתן לנסח את הדברים כך: כאשר יהודי פשוט עומד ומקיים מצוה, כהנחת תפילין או נתינת צדקה, הנה בשעת מעשה הוא קדוש כל כך - לא רק כמו הבעש"ט, האריז"ל או רשב"י - אלא כמו הקב"ה עצמו כביכול! כי אכן, זהו החידוש הפלאי של מתן תורה - שבכל יהודי המקיים מצוה, בשעת מעשה יש בו קדושה מ'עצמות אין סוף' - הוא הקב"ה בכבודו ובעצמו, שלמעלה מכל האורות והגילויים השופעים ממנו יתברך - קדושה שלא הייתה אצל האבות. וכמוכן, אין זה בגלל גדלות האדם וחשיבותו על פני האבות הקדושים ח"ו, אלא זהו מצד כוחה של המצוה שהוא מקיים בה שוכן הכוח של המצוה - הקב"ה עצמו.

הבלתי-אפשרי - אפשרי

חיבור זה בין גשמיות ורוחניות - שהאלוקות הרוחנית תשרה בתוך דבר מצוה הנעשה בחפץ גשמי מן החי או מן הדומם - זהו דבר הנראה נוגד את השכל. כיצד שני דברים הפוכים כל כך יכולים להתאחד זה עם זה? פשוט שלשם כך נדרש כוח עליון ביותר, שביחס אליו הן הגשמיות הן הרוחניות נחשבות ל'גבול' וצמצום, והוא בכוחו מחבר את הכוחות השונים להיות אחד. ובתורת החסידות מבואר כי כוח זה הוא רק הכוח של 'עצמות אין סוף', והוא הוא הנמצא בתוך כל מצוה ובתוך כל יהודי המקיימה כהלכתה.

בדרך זו מבואר הכתוב הנאמר בשבחו של מקום (תהלים קד, כד): "כולם בחכמה עשית". לגבי הקב"ה עצמו, שהוא מקור הכל, אין כל הבדל בין 'חכמה דאצילות' לבין 'העשיה' הגשמית. ולענייננו, אמנם ביחס לרובד הגשמיות המוגבלת ומצומצמת נחשבת הרוחניות כבלתי מוגבלת וככזו שאינה יכולה לבוא ולהתאחד עמה, אבל לגבי הקב"ה עצמו שהוא ה'בלי גבול' האמיתי, גם החכמה הרוחנית נחשבת צמצום וגבול. ומשום כך, בעת מתן תורה בו התגלה כוח העצמות באמרו "אנכי ה' אלוקיך", אז התאפשר לאלוקות הרוחנית להתאחד עם הגשמיות עד שתהפוך לחלק ממנו.

משל למה הדבר דומה? לרב המלמד שיעור לתלמידים. יש מגיד שיעור שיכול ללמד תלמידים צעירים אבל אינו מסוגל ללמד מבוגרים וחריפים יותר; לעומתו, מגיד שיעור למדן יותר יכול ללמד גם לתלמידים מבוגרים. האם נאמר שזה האחרון אינו מוגבל ביכולותיו? פשוט שגם הוא מוגבל, שהרי הרבה פעמים דווקא למדן כזה אינו מסוגל לרדת ממדרגתו ולהתאים את הסבריו לשפתם והבנתם של תלמידים צעירים, וכל שכן לילדים קטנים. וכעין זה יש לומר גם ביחס בין הרוחניות והגשמיות: מבחינה מסוימת גם הרוחניות מוגבלת, מאחר שאינה יכולה לרדת לגשמיות. ולכן רק כוח העצמות שאינו מוגבל במאומה, הוא הוא שיכול להופיע במקום המצומצם ביותר, בגשמיות ממש.

מכל האמור מובן שבמצוות שאנו מקיימים לאחר מתן תורה טמון דבר עצום - באין ערוך למצוות שקיימו האבות, כי דווקא בהן, בהיותן מכילות בתוכם את עצמותו של הקב"ה, "מתברר" העולם הגשמי והולך ומתקדש ומתעלה, מה שלא פעלה בו עבודת האבות.

יסוד זה מפורש במדרש רבה על הפסוק "לריח שמניך טובים שמן תורק שמך" (שיר השירים א, ג): "כל המצוות שעשו לפניך האבות ריחות

וים י"ט בכסלו הוא חג גאולתו של אדמו"ר הזקן זי"ע ממאסרו הידוע, וכמקובל הוא גם חג גאולתה של תורת החסידות, כי אז ניתן האישור משמים להגדיל תורה זו ולהאדירה ולהפיצה על פני חצויות - יתר על מה שהיה בדורותיהם של רבותיו הבעש"ט והמגיד ממזריטש זי"ע.

להבנת והמחשת הדברים, נרחיב את נקודת הדברים שנידונה במאמרנו בגיליון הקודם, כמו גם בייחוסה של תורת אדמו"ר הזקן בדרך חב"ד לשיטת רבותיו. ונקדים תחילה ביאור בפסוק הפותח את עשרת הדברות: "אנכי ה' אלוקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים", והשאלה מפורסמת - וכמו שכתב האבן עזרא: "שאלני רבי יהודה הלוי מנוחתו כבוד, למה הזכיר 'אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים', ולא אמר: 'שעשיתי שמים וארץ, ואני עשיתיך'?"

בדברי רבותינו הראשונים נאמרו כמה הסברים ליישוב שאלה זו בדרכים שונות, אולם לאורה של אכסנייתנו זו נבחנו את העניין בדרכי תורת החסידות.

קדושים תהיו - כי קדוש אני

אמרו חז"ל (בראשית רבה ז, מו, 1): "האבות הן הן המרכבה", היינו שהיו "מרכבה" לשכינת עוזו יתברך, וכפי שפירש אדמו"ר הזקן בתניא (פרק לד) "שכל ימיהם לעולם לא הפסיקו אפילו שעה אחת מלקשר דעתם ונשמתם לרבון העולמים בביטול הנ"ל ליחודו יתברך".

והנה, אצל אבותינו הקדושים הופיע גילוי האלוקות בכל אבריהם ולאורך כל ימיהם, ובוודאי רחוקים אנו כרחוק מזרח ממערב אף משמץ הבנה והשגה ביחס למדרגתם הגדולה. ומכל מקום, מעלה מיוחדת יש לבנים שלא הייתה מצויה אצל האבות - המצוות המעשיות שאנו מקיימים, שאלו פועלות דבר גדול יותר מכפי שהיה אצל האבות הקדושים, כדלהלן.

אדמו"ר הזקן מבואר (תורה אור, יתרו) שמשמעותה של תיבת "מצרים" היא מיצר וגבול. ואמנם בעולם הזה הגשמי עניין המיצר בא בימי אבותינו לידי ביטוי בארץ מצרים הגשמית, אבל באופן עמוק יותר הרי שבכל סדר ההשתלשלות ישנם מיצרים, ואפילו עולם האצילות הוא בגדר מיצר וצמצום מסוים ביחס להקב"ה עצמו, שרק הוא ה'בלי גבול' האמיתי.

כלומר, מאז בריאת העולם היה 'גבול' שחסם כביכול את ה'המשכה' של אור ה' לעולם הזה הגשמי, ולכן על אף שגם האבות הקדושים קיימו תורה ומצוות, כדברי חז"ל הידועים, בכל זאת לא היה בכוח מעשיהם להביא את עצמותו ומהותו של הקב"ה אל העולם הזה, כי אם הארות וגילויים ממנו יתברך בלבד. רק במתן תורה התחדש העניין "אנכי" - כלומר: עצמות ומהות, "... אשר הוצאתיך מארץ מצרים" - הוא שהוציא את בני ישראל מכל מיצר וגבול וקישר אותם עמו בעצמו, וקישור זה הוא המאפשר את המשכת האלוקות גם בתוך המצוות שניתנו במתן תורה לקיימן בגשמיות ממש.

ושפתי צדיק ברור מללו, ואלו דברי רבנו בתניא (פרק מו):

"וזהו שאומרים 'אשר קדשנו במצוותיו', שהעלנו למעלת קדש העליון ברוך הוא, שהיא קדושתו של הקב"ה בכבודו ובעצמו... כי על ידי יהוד הנפש והתכללותה באור אין סוף ברוך הוא, הרי היא במעלת ומדרגות קדושת אין סוף ברוך הוא ממש, מאחר שמתייחדת ומתכללת בו יתברך

היו, אבל אנו שמן תורק שמך". כלומר, המצוות שקיימו האבות היו בגדר "ריח", שאינו הדבר עצמו (השמן) אלא התפשטות ממנו, כי בהן היה רק גילוי אלוקות שלא היה בכוחו לרדת למטה ולקדש את מציאות העולם התחתון; לעומת זאת המצוות שלנו הן ה"שמן" עצמו, היינו שבהן שורה עצם האלוקות, כך שהקב"ה עצמו שוכן בתוך כל דבר תורה ומצוה בגשמיות.

נס, טבע ומה שביניהם

בדומה להבדל שבין עבודת האבות לעבודתנו אנו, ניתן להסביר את ההבדל בין תורת החסידות שגילו הבעש"ט והרב המגיד לבין התורה שגילה אדמו"ר הזקן.

בימי הבעש"ט והרב המגיד האירו ה'תורות' של החסידות אור גדול ברוחניות. כידוע, בחצר הבעש"ט הופיעו במובהק מופתים גלויים של שידוד הטבע, כמו קפיצת הדרך ועוד, ללא התלבשות בגדרי עולם הזה. כמו כן, מקובל שהמגיד היה אומר לתלמידיו, קודם שפתח באמירת תורה, "שמעו סודות התורה". כלומר: הדברים נשארו, במידה מסוימת, בגדר סוד. לעומת זאת, דרכו של אדמו"ר הזקן בדברי החסידות שנשא, כמו גם בכללות הנהגתו, הייתה בדרך של התלבשות האורות בתוך השכל האנושי ובמסגרת טבע העולם.

להבנת החידוש בהנהגתו זו של רבנו נפרש שיחתנו בדרך דוגמה:

בסדרי הנס והטבע שמחולל הקב"ה בעולמו ישנן שלוש הנהגות: טבע, נס והנהגת הטבע מתבטא 'כוח הגבול' של הקב"ה – המים זורמים במורד והאש שורפת ומכלה, למשל; לעומת זאת, בנס מתבטא 'כוח הבלי גבול' של הקב"ה. ולכן למרות שעל פי הנהגת הטבע המים זורמים,

הרי בחיקו של הקב"ה אין כלל הגבלה וביכולתו לחולל נס שמי ים סוף לא יזרמו כדרכם אלא יעמדו כנד וכחומה, וכן שהאש לא תשרוף את אברהם אבינו וחנניה מישאל ועזריה, וכן כל כיוצא בזה.

אמנם, בין הנס והטבע ישנה הנהגה שלישית – נס המלוכב בטבע. דוגמה להנהגה זו הם ניסי חג הפורים הכתובים במגילת אסתר, כאשר על פני השטח נראה כביכול הכל הוא יד המקרה, ורק במבט הסוקר את כל ההתרחשויות מראשיתן מכירים אנו כי יד ה' כיוונה אותן לטובתם של ישראל. ובדוגמה אחרת בזמננו אנו, הניסים שהיו בשיגור טילים אדירים על ארץ ישראל ויושביה, ובהשגחה פרטית מדוקדקת כל אלה כמעט שלא הזיקו.

נס כזה – המלוכב בטבע – הוא הרבה יותר גדול, מכיוון שעל ידו מתגלה שגם הטבע פועל כרצון ה' ואינו כוח עצמאי ח"ו. היינו שלא כמו בנס גלוי המבטל את הטבע ואינו מתחשב בכלליו, הנה כשהנס מלוכב בטבע מתגלה שגם הטבע עצמו פועל בדיוק כפי רצון ה'.

על דרך זה היא דרכו של אדמו"ר הזקן: את כל עשה הקב"ה יפה בעתו, ובכוח הזמן הנכון להתגלות 'עצם' פנימיות התורה בא רבנו ונטל את עמקי דברי רבותיו הבעש"ט והמגיד – שהם תורה אלוקית עליונה – והורידם ו'הלבישם' כביכול בתוך טבע העולם הזה, היינו בצורה הניתן להבנת ועיון שכל האדם הגשמי, בחכמה בינה ודעת, וזהו החידוש הגדול ביותר. אשר לכן, עיקר השמחה ביי"ט כסלו איננה רק מכך שאדמו"ר הזקן יצא ממאסרו, אלא מהעובדה שהדבר סימל התחלה של תקופה חדשה בהפצת מעיינות הבעש"ט חוצה, שהיא הדרך לביאת מלכא משיחא כהבטחתו הידועה.

בין חינוך לאילוף

אם נמשיך ונחיד דברינו, הרי שבתורת אדמו"ר הזקן אנו למדים על דרך חדשה בעבודת ה' – כזו הפועלת 'העלאה' מלמטה למעלה ולא רק 'המטחה' מלמעלה למטה.

ביאור הדברים:

פעולה הבאה רק 'מלמעלה' דומה למחנך המדרבן ילד להתנהג

כראוי באמצעות ענישה, או אפילו על ידי פרסים וכיוצא בזה. ילד כזה טרם התחנך והשתנה באמת, אלא עבר מעין 'אילוף' של בעלי חיים, להבדיל. זאת כי בכל הפעולות שעושה אין זה 'הוא' העושה, אלא דבר-מה שמחוצה לו הוא המדרבן אותו. מי שגדל כך וללא הכוונה והתבגרות אמיתית, עלול להמשיך ולחיות את חייו במעין הצגה כלפי חוץ כאשר לבו בל עמו. לעומת זאת, חינוך אמיתי הוא כזה המצליח לשנות את האדם עצמו ומביא אותו להיות תוכו כבדו.

כך הדבר גם ביחס לעבודת ה', וזהו ההפרש בין העבודה מתוך אמונה לבדה לעומת העבודה מתוך הכרת השכל. תלמידי הבעל שם טוב הליכו בתורתם ועבודתם את הנשמה של צאן מרעיתם המקושרים עמהם. וכמובן, עבודתם זו הייתה עליונה מאוד וצדיקים אלו הגיעו למדרגות נעלות שאין לנו השגה בהן, אלא שעבודתם הייתה בעיקר מחמת נשמתם הגדולה שהאירה בהם מלמעלה למטה והלהיטה אותם, ומכוחם – את תלמידיהם שעלו ונתעלו עמהם.

לעומת זאת, אדמו"ר הזקן חידש את היכולת להביא את ההארות הגדולות של הנשמה אל תוך השכל האנושי של האדם. בדרך זו, האור מגיע כל כך למטה, עד שגם האדם בעצמו, על ידי השכל של נפשו הבהמית, יוכל להבין את הדברים ולהתחבר אליהם. בדרך זו האור האלוקי חודר בו לא מפני שהוא שומע את רבו הצדיק נושא מדברותיו

בקודש או מחמת הרגשתו בהארת נשמתו, אלא מפני שנפשו הבהמית עצמה מבינה ש"אין עוד מלבדו", וכך ממילא משתנה הוא בעצמו באופן אמיתי וקבוע.

בין הסיפורים על אודות מאסרו של אדמו"ר הזקן מסופר כי באחת מחקירותיו שאלוהו החוקרים על שייכותו לבעש"ט ודרכו. לימים סיפר רבנו עצמו כי אם היה מכחיש לפי שעה את השתייכותו אליו – הייתה לו נפשו לשלל וליהודים הייתה אורה, אך הוא לא רצה להיפרד מרבותיו אפילו לא לרגע. מובן, אם כן, שלמרות שלמעין בספרי רבנו – כמו בתניא, 'תורה אור' ו'לקוטי תורה' – נראה במבט ראשון שהדברים הולכים במסילה חדשה, רחבה וארוכה, הרי שלאור דברינו עולה כי בוודאי לא חפץ רבנו בדרכים משלו ח"ו, ואין זה אלא שעבודתו בקודש ושליחותו עלי אדמות הייתה להוריד את תורת רבותיו גופא למסגרות השכל והרחבת ההבנה בדעת בני אדם.

תורת חיים

לסיכום הדברים: לימוד החסידות באופן המתיישב על השכל משנה את האדם מקצה אל הקצה. המפורסמות אינן צריכות ראייה, וכל ההוגה בספרי רבנו ובתורת חב"ד יכול להעיד על עצמו שטעם וראה כי טוב ה'. לרדגמה אחת מני אלף, אספר כי פעם אחת זכיתי להיפגש עם הראש"ל צ הרב מרדכי אליהו זצוק"ל, וסיפר לי כי יהודי אחד שיחרר לפתחו וקובלנה בפיו כי נופלים במחשבתו ספקות באמונה, רחמנא ליצלן. אמר לו הגרמ"א שילך לטבול במקווה ואחר כך ילמד בספר התניא קדישא, וכל הספקות ייעלמו ממנו. הלה שמע לעצת הרב, וכך היה. ואם כך הוא בלימוד בדרך סגולה, הרי שבדרך עיון והבנה על אחת כמה וכמה.

למותר לציין, כי כדי שלימוד החסידות ידבק וייקלט אצל האדם, נדרש שמלבד הלימוד העיוני כדבעי יהיה האדם גם 'כלי' מתאים לאור האלוקי השמון בתורה זו, ועל כן עליו לשמור ביתר שאת על אבריו, כמו עיניו ופיו, שיהיו כולם לה'. ואזי כשלומדים באופן כזה חודר אור החסידות לתוככי האדם, מאיר את הנשמה ומלהיב אותה וכובש את מוחו האנושי של האדם ולבו. כך כל מאמר חסידות הריהו כמים צוננים על נפש עייפה, וכל שורה בתניא – כתחיית המתים ממש.

כמובן, אין זה מדרכי החסידות לעכב את הלימוד עד שיהיה האדם טהור וזך בכל אורחותיו, אלא אדרבה – בכל מצב שהוא יש להתחיל בלימוד החסידות, והמאור שבה עצמו יעלה וירומם את הלומד מעלה מעלה, כשבתוך כך עליו לשאוף להתקדם וללמוד באופן הרצוי לכתחילה.

יהי רצון שבזכות גילוי פנימיות התורה ביי"ט כסלו והפצתה עוד ועוד על ידינו נבוא במהרה אל הגאולה השלמה, אז יהיה גילוי האלוקות בעולם לא רק בדרך מלמעלה למטה אלא גם באופן העולה מלמטה למעלה, עד שיתקיים מקרא שכתוב: "וְרָאָה כָּל בְּשׂוֹר יַחְדָּו כִּי פִי ה' דָּבַר" (ישעיה מ, ה).

צילומים: א.פ.ק.

”

רבים מעובדי ה' באמת
מתהלכים עם דברים
לא ברורים.

אילו היו לומדים
חסידות כדבעי,
הייתה נבנית
אצלם השקפת
עולם מסודרת
שתסייע

להם הרבה
בעבודתם

”

נשתנו העיתים: גם בחצרות
חסידים שבעבר הדגישו בעיקר
את מעלת ההתלהבות והדבקות,
ראו הצדיקים בדורות האחרונים
שיש לשים דגש על העיסוק
בספרי חסידות ♦ תכלית
הירידה: המחבר הקדוש של
התניא יורד לדבר בעומק נבכי
נפשותיהם של אנשים, כי באמת
זהו כל עניינה של התורה שניתנה
לנו – להגיע עד למטה מטה
♦ בניין המחשבה: כיום רבים
יודעים הרבה, אבל מכניסים את
הדעת גם להתחכם הרבה בענייני
העולם, ומטרת לימוד החסידות
היא להיות שקועים לגמרי
בדעת דקדושה ♦ מיוחד ל'כי
קרוב': דיברות קודש מאת כ"ק
אדמו"ר מפינסק-קארלין
שליט"א לרגל יומא טבא
י"ט כסלו, בעניין חובת לימוד
החסידות בזמננו, יתרונה
על ספרי המוסר ודברי חיזוק
בענייני השעה ♦ שואלין ודורשין
בהלכות החג

הרב יהודה כהן והרב יעקב גלבשטיין

יסוד החסידות – אמונה המנצחת את האפיקורסות

רשימת הרה"צ רבי מנשה
רוזנפלד זצ"ל

כשננסתי אצלו [לאדמו"ר מוהרא"א
מקארלין זי"ע] כ"ג תמוז [תרפ"ה]
בבוקר, עמדתי אצל הדלת, ור' ישראל
בנימין נ"י [גלויברמן] אמר לו איך שאני
לומד כל היום, וחסר לי חסידות.

ואמר לי:

בוודאי בזמן הזה הוא העיקר
חסידות, בזמן שאפיקורסות מתנגדות
היום מאד ומתגברת, ואין עצה לזה
רק חסידות. כמו שראיתי כתוב הענין
[ראה אור החיים הק' פרשת שמות ג,
ח], במצרים היו משוקעים במ"ט שערי
טומאה ולא בשער הנ', זה בשביל שלא
קבלו אז עדיין התורה ולא היה להם
כח במה להתגבר נגד שער הנ', שהוא
אפיקורסות. כמו שמצינו [חגיגה ה, ב]
אצל רבי יהושע בן חנניה ששאלו מי
יעמוד להם ביוכוחים אחריו נגד המינים
וגוים, והשיב להם הפסוק [ירמיה מט,
ז] "ובה עצה מבנים, נסרחה חכמתם",
כשלא יבנה מי ששייב, אז גם כן לא
יהיה מי שישאל.

וכך הענין, אחר קבלת התורה, ובפרט
קודם ביאת המשיח, מתגבר כח התורה
נגד שער הנ' שהוא מינות ואפיקורסות.
ופה בארץ ישראל המלחמה חזקה
וכבדה יותר מחו"ל, שבמקום הקדושה
שם יש לעומת זה גם כן קליפה גדולה
ל"ע.

במשך הימים אחדים שאני נמצא
בארץ ישראל כבר הרגשתי הגשמת
האוויר המלא אפיקורסות בכל מקום,
ברחוב ובמסילות הברזל. ההבדל בין
א"י לחו"ל מצד העבריינים, שם עושים
מחמת תאוה ופה עושים להכעיס.

על כן עצה היעוצה לזה רק חסידות,
לפי שיסוד החסידות הוא אמונה
היפך המינות. וללמוד בקביעות ספרי
חסידות, ולישב בכל פעם ביחד ולדבר
ביחד מענייני חסידות.

לימוד חסידות חב"ד.

ואכן נכון הדבר שהקארלינער הדגיש שאין
לסמוך על עצם העובדה שלומדים ולטעון
שזה עצמו יפעל שינוי באדם, אלא צריך תמיד
לשים דגש על העבודה לתקן את עצמו. וכך
לשונו במכתב (תשרי תרצ"ב, לעיה"ק צפת):
"באתי להזכיר שאמר הוא ז"ל (- הבית אהרן
מקארלין) כי בגלות מצרים היה הדעת בגלות,
וכעת המידות בגלות, וחסידות יודעים הכל...".
ומסיים: "ויעזרנו הש"י בטהרת המידות וכו'".
ועניין זה הוא מהחילוקים שיש בדרכי
העבודה, וכנ"ל. אולם זאת ברור שחובה גדולה
היא ללמוד ספרי חסידות בקביעות, כאמור.

חשוב, אך לפועל אין זמן מסוים שמוקדש לו,
ואזי אין כל כך פעולה מהלימוד. לימוד ספרי
חסידות צריך להיות באופן של קביעת עתים
לתורה.

לימוד ספרי חסידות הוא דבר שהודגש גם
בקארלין?

האמת היא שבעיקר הודגש עניין זה
בחב"ד, שהרי זוהי שיטת חב"ד שנקטה בדרך
ההתבוננות ודורשת שהאמונה תאיר גם לחכמה
ובינה. ואכן היו חצרות חסידים שבהן היה
נראה שהשיטה היא דווקא לא לעודד לעסוק
בלימוד ספרי חסידות. אך גם בחצרות אלו,
ראו הצדיקים בדורות האחרונים שעקב שינוי
העתים יש לשים דגש על נקודה זו.

ולמשל, בקארלין לא ציוו ללמוד ספרים, וכך
היה רווח כאן בארץ הקודש בין חסיד קארלין.
אולם כאשר הרבי מוהרא"א מקארלין זי"ע
הגיע ארצה בביקוריו, הוא שינה את העניין
וציווה ללמוד. זקני הרה"צ ר' מנשה רוזנפלד
זצ"ל היה מתמיד עצום, ולמד 17-18 שעות
ביממה, והלשינו עליו להקארלינער... והוא
הורה לו שעליו ללמוד חסידישע ספרים (ראה

תמיד לא היה ברור לי
הדבר, כי סוף סוף איך
מגיעים ליראת שמים.
ואכן פעם נכנסתי אל
הקודש ושאלתי אותך, איך
מגיעים ליראת שמים...?
ועל כל פנים ראיתי
שבאים לזה על ידי לימוד
ספרי חסידות, ובפרט
ספרי חב"ד שנותנים את
הבנת הדברים

מסגרת).

כיוצא בזה בדורנו: הרבי (האדמו"ר
מוהר"מ מלעלוב זי"ע) היה אומר תמיד
שהדרישה היא "גמרא מיט יראת שמים", והיה
מובן מדבריו לכאורה שלא צריך עוד שום דבר
מעבר לכך. אבל תמיד לא היה ברור לי הדבר,
כי סוף סוף איך מגיעים ליראת שמים. ואכן
פעם נכנסתי אל הקודש ושאלתי אותך, איך
מגיעים ליראת שמים...? ועל כל פנים ראיתי
שבאים לזה על ידי לימוד ספרי חסידות, ובפרט
ספרי חב"ד שנותנים את הבנת הדברים. אמנם,
לא קיבלתי את ה'שינוי' של חב"ד, היינו דרך
ההתבוננות, אבל בכל זאת למדתי הרבה את
ספר התניא ושאר ספרים.

לימוד ודאי צריך להיות, אלא שיש חילוקים
בדרכי העבודה בעניין השאלה היא מהי המטרה
של הלימוד, האם כדי להמשיך להתבוננות, שזו
כבר דרך העבודה של חב"ד, או בשביל לסייע
להגיע ליראת שמים, שאפשר להגיע לזה על ידי

בעמדתו סמוך ונראה ליום י"ט כסלו, שמנו
פעמינו אל מקום משכנו של כ"ק האדמו"ר
מפינסק-קארלין שליט"א, השוכן במבנה
בית הכנסת ההיסטורי של החסידות בשכונת
בית ישראל, אותו הקים ויסד כ"ק הרה"ק רבי
אברהם אלימלך מקארלין זי"ע, המקום בו
שפכו את לבם זקני חסידי קארלין בירושלים
מקדמת דנא בסגנון התפילה הייחודי לחסידות.
כ"ק האדמו"ר שליט"א, יחד עם היותו
ממשיך את מורשת קארלין בכל הנהגותיו, ידוע
גם כמי שלומד ומעמיק בספרי חב"ד ובדושי
אדמו"רי חב"ד לדורותיהם. ובאופן יוצא דופן
ניאות להקדיש מעט מזמנו ויקר כדי לפנות
בקריאה של חיבה לכל מי שחפץ בקרבת ה',
ולעורר על הזכות והחובה בלימוד החסידות
מתוך הבנה ומתוך הפנמה לעבודת ה' באופן
מעשי.

השיחה במעונו של האדמו"ר הייתה "שעה
של קורת רוח", מפיו קלחו אמרי שפר ועובדות
מבית היוצר של שושלת קארלין לדורותיה,
מתובלות בתבונות ממעינה של תורת חב"ד
ובדרישה לעבוד את ה' ברצינות ובלי לחסוך
לשם כך עמל ויגיעה.

חלק מהדברים שעלו על שולחנו של מלך
- "מאן מלכי רבנן" - מוגשים בזאת לפני
קוראינו.

דע את אלקי אביך ועבדהו ההארה וההבנה ישכנו יחדיו

לקראת י"ט כסלו הבעל"ט, היארצייט של
כ"ק המגיד ממזריטש ויום גאולת תלמידו בעל
התניא ממאסרו על שהפיץ את תורת רבותיו,
רצינו לשמוע דברי התעוררות בעניין תורת
החסידות ולימודה.

נדבר בעניין לימוד תורת החסידות, שיש בזה
שני עניינים:

ראשית דבר צריך לדעת, שכאשר לומדים
ספרי חסידות מופיעה הארה והיא זורחת פנימה
(שיינט אריין). והוא על דרך שאמרו על
ספר הזוהר הקדוש שיש סגולה בעצם קריאת
האותיות, שעל ידי זה מאירים את הנשמה. וכך
הוא גם בספרי חסידות, שעל ידי לימודם נמשך
אור הנשמה, וזאת גם אם אין מבינים.

ועוד זאת שנית, הוא עניין ההבנה. כאשר
מבינים הרי באמת זהו יותר מהסגולה שעל ידי
עצם האמירה. כי באופן זה האור גם חודר אל
תוך הבינה. יש טוענים שההארה וההבנה הם
תרת דסתר, אבל באמת ההיפך הוא הנכון -
המוח לא רק שאינו מפריע לקליטת ההארה,
אלא אדרבא נעשה גם הוא כלי לאור הנעלה.

כל זה אינו אמור רק על כתבי חב"ד, אלא
זו נקודה נכונה על כל ספרי החסידות מהבעל
שם טוב ומתלמידיו, כספר ה'תולדות', ספרי
תלמידי המגיד, 'מאור עינים' וכדומה, שיש
לראות ללומדם בהבנה.

וכאשר עושים כן, ומקפידים על שתי נקודות
אלו: שלומדים ספרי חסידות בקביעות, ובהבנה
- אפשר להגיע לדברים גדולים ונפלאים
(געוואלדיגע זאכן).

ומה שאמרנו "בקביעות", באמת חשוב
להדגיש נקודה זו. לפעמים מבינים שהדבר

ליראה את ה' ולא אהבה אתו בין חוסר שלמות ללא-כלום

אבאר יותר: האמת היא שמתוך אמרה זו עצמה שמביא במכתב, אפשר להבין את חשיבות לימוד החסידות בדורותינו.

הנה, בפשטות לומדים שהכוונה במכתב היא שבמחשבתנו שלנו אנו יודעים הרבה, אנו יודעים גדולות הבורא, אנו יודעים השגחה פרטית, ומה אין אנו יודעים... אבל אין לזה קשר עם המידות, והמצב גרוע ביותר ("ביטער און פינסטער").

אבל בעומק יותר, כאשר הוא אומר שכעת המידות בגלות, הרי זה עצמו בא מצד איוה קלקול מסוים בדעת, שהרי ידוע בקבלה ובחסידות שהדעת היא נשמת המידות. אם כן, ההבדל בין גלות מצרים ובין עתה הוא, שבמצרים היה חיסרון בדעת, שלא ידעו כלל מה' ומתורתו. אבל כעת לקחו את הדעת וגם אותו הכניסו לגלות, היינו שמתחכמים הרבה בכל נושא בענייני העולם, ודבר זה גורם ממילא שהמידות יהיו בגלות.

ונאמר משל ודוגמא לשני מצבים אלו: ילד אין לו דעת, ולכן המידות שלו אינן מפותחות (ובדרך כלל מה שאנו מוצאים מידות שליליות אצל ילדים, באמת אין זה עניין של 'מידות רעות', אלא שהילד עדיין אינו מפותח במידותיו). אבל אצל אדם מבוגר אנו מוצאים מציאות של 'מידות מושחתות', והיינו מפני שיבוש הדעת, שהדעת שמעמיק בזה מוליכה אצלו מידות מושחתות.

ולענייננו: ללא קלקול הדעת, אכן לא היה צריך הרבה לימוד כדי לבוא למידות טובות. והרי מבואר בתניא פרק מ"א ועוד שישנם אהבה ויראה טבעיים מצד הנשמה הקדושה, וממילא מובן שיש בזה גם דרגות עליונות מאד של אהבה ויראה. וזהו מה שהיו חסידים בדורות קודמים שלא הוצרכו ללימוד חסידות. אך בדורותינו שישנו שיבוש הדעת, אזי בהכרח לעבוד הרבה כדי להגיע שתהיה הדעת בטהרה.

ואפשר להביא דוגמא לזה גם בדורותינו: ישנם אנשים תמימים שאפשר לראות אצלם את האהבה והיראה הטבעיים. יש גם כאלו שהם בחינת ריקנים, ולפעמים אף גרוע מזה, ובכל זאת כשבאים לתפלה הרי הם נעמדים בהדרת הכבוד כאילו אין להם בעולמם כלום. אבל אצל אנשים שחיים כחכמים ומשכילים, לעולם לא נראה כזאת, וכאילו איבדו את האהבה והיראה הטבעיים, וזהו משום שלקחו את הדעת למקומות לא נכונים.

אם כן, המצב שלנו הוא שיודעים הרבה, אבל מכניסים את הדעת גם להתחכם הרבה בענייני העולם. והמטרה האמיתית של לימוד החסידות היא להיות שקוע לגמרי בדעת דקדושה.

ומהי הייחודיות שיש בספר התניא? בספר התניא מדבר הרבה על כוחות הנפש, נעשה סדר ברור בהבנת חלקי הנפש, והדבר מסייע מאוד בעבודת ה'. אגב, בעניין זה, לפעמים כאשר הייתי לומד התפלאתי איך המחבר הקדוש יורד כל כך לדבר

פאריך ימים על ממלכתו. כ"ק אדמו"ר מפניסק' קארלין שליט"א במחיצת כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זי"ע

רבים מעובדי ה' באמת, מתהלכים עם דברים לא ברורים. אילו היו לומדים כדבעי, הייתה נבנית אצלם השקפת עולם מסודרת, שהייתה מסייעת להם הרבה בעבודתם.

ולדוגמא אחת מני רבות: בחסידות מודגש שאהבה ללא יראה אינו אמת, ורק אחרי שיש יראה אפשר להגיע לאהבה. יסוד זה נאמר כפתגם קצר בסוף הספר הק' בית אהרן ("יראה אן אהבה איז ניט קיין שלימות, אהבה אן יראה איז גאר נישט"), והוא מבואר באריכות בתניא. ואמנם אין הכוונה שצריך תחילה להשלים את העבודה על מדרגת היראה ורק אחר כך לגשת לאהבה, כי האמור הוא גם אם היראה אינה שלמה, אם יש בחינה מסוימת של יראה אפשר להגיע לדרגות מסוימות באהבה. אבל אהבה לבד אינה כלום. זהו עניין נחוץ, בפרט בדורנו שמדברים הרבה על עבודת ה' מאהבה, הרי הלומד בספרי חסידות מבין שאי אפשר לוותר על היראה, ואדרבה זהו היסוד.

חשוב מאוד שיהיה
סדר בכל חלקי העבודה
ומדרגותיה: יראה, אהבה,
שמחה, תפקיד האדם
בעולם. הדבר מכניס
בהירות בכל חיי עבודת
ה'. עניין זה נקנה באדם על
ידי ריבוי לימוד של ספרי
חסידות, ובמיוחד הוא
בספר התניא

בעומק נכחי נפשתיים גם של אנשים נחותים. אבל באמת, הרי זהו כל העניין של התורה שניתנה לנו מן השמים, כמו שאמר משה רבינו למלאכים, "וכי יצר הרע יש ביניכם וכו'". זו היא התכלית, שיהיה כרצון התורה כאן בעולם התחתון, ולא בשמי השמים. וכך הוא גם בתורת החסידות, שמתייחסת אף לחלקי הנפש הנמוכים ביותר, ומבארת את אופן ההתמודדות איתם.

התועלת של סדר ברור בהבנת העניינים, כאמור, אינה רק בנוגע לכוחות הנפש. חשוב מאוד שיהיה סדר בכל חלקי העבודה ומדרגותיה: יראה, אהבה, שמחה, תפקיד האדם בעולם. הדבר מכניס בהירות בכל חיי עבודת ה'. עניין זה נקנה באדם על ידי ריבוי לימוד של ספרי חסידות, ובמיוחד הוא בספר התניא, שנכתב מלכתחילה בסדר כזה, ולא באופן של דרושים על התורה שבהם משולבים יסודות העבודה.

נר לרגלי דברך ואור לנתניתי ידיעה שכלית לעומת אמונה

הרי גם ספרי מוסר עוסקים בהגדרות של כוחות הנפש כדי לבאר את אופן תיקון המידות? אכן כן, ובעלי המוסר אכן עמלו על תיקון המידות, ובאמת הצמיחו פירות נאים ונפלאים. אבל העניין הוא, שתיקון המידות שבתורת המוסר הגדרתו הוא שהמידה תהיה כראוי בשלימות, ואילו בתורת החסידות ההגדרה היא שהמידה תהיה קשורה לשרשה האלוקי. ולדוגמא, בעניין שלילת האהבה לגשמיות, יהיה הסגנון בספרי החסידות שצריך להגיע לכך שה'חסד' (שהוא בחינת האהבה, כידוע) יהיה רק לאהבת ה', ללא שום אהבה לגשמיות. דרך כזו בעבודה נמצאת רק בחסידות.

הוא מה שאמרנו לעיל על ה"אור" של חסידות. בשפה פשוטה, ה"אור" הזה הוא עולם המושגים של ספרי החסידות, שהוא עולם מרום, בכל פרט שעליו מדברים מורגשת הקדושה, והרי זה בוודאי משפיע על כללות ההרגשה בעבודת האדם בדרך זו.

אבל האמת היא שלא זו בלבד. אור החסידות אינו רק מושגים נעלים ומרוממים שנכנסים לראש. הראש הוא המוחין והשכל, אך אור החסידות מאיר ומחזק את האמונה שלמעלה מהשכל. כפי שמבואר בכמה מקומות, ובעיקר בחסידות, גם כשהשכל בשלימות אין זו התכלית. אמונה שכלית אינה אמונה אמיתית, ולמעשה איננה בגדר אמונה, אלא היא ידיעה. חיזוק הכוחות שלמעלה מהשכל אינו נעשה באמצעות השכל, ולזה בא אור החסידות.

אך כאמור, בנוסף על אור החסידות שקשור אל למעלה מהשכל, נדרשת גם הבנה. כי כדי להגיע לכך שתאיר בנו האמונה שלמעלה מהשכל, צריך שהשכל יהיה כראוי. וכאמור לענין האהבה והיראה הטבעיים.

והנה, המדרגות המדוברות לא תמיד שייכות לאנשים כערכנו. ובענין זה נדרשת זהירות, מצד אחד לא להקל על עצמו ולומר שהדברים אינם שייכים אליו, אך מצד שני לא לתפוס עבודות שאינן שייכות לו. אדמו"ר הזקן מקארלין מזהיר על כך פעמים רבות בספרו הק' בית אהרן. גם בתורתיו לחנוכה, יש כמה תורות על המדרש: "נר לרגלי דבריך ואור לנתיבתי, אם נר למה אור ואם אור למה נר, אלא אמר דוד, כשאני מתחיל - במעט אני מתחיל, וכשאני נכנס - נפתחין לי שערים הרבה".

אמנם דווקא בנוגע לספר התניא, לפעמים נדמה כי הוא מדבר על דרגות נשגבות, ובתחילה כשלמדתי את ספר התניא היה נראה בעיניי כמי שמדבר אל מלאכים. אבל כשלומדתי את מאמרי בעל התניא ב'תורה אור' ו'לקוטי תורה', ובספר המאמרים של אדמו"ר חב"ד, מבינים אל נכון את כוונתו, ומבינים יותר טוב כיצד להביא אותם לידי פועל.

אם כי אכן צריך לעמול, וכלשונו בספר התניא "יגיעת נפש ויגיעת בשר", כדי להשיג אפילו יראה תתאה המבוארת שם. ולדוגמא, הדרגה הנמוכה ביראה תתאה היא עניין "הלוואי שיהא מורא שמים עליכם כמורא בשר ודם". והנה במדרגות שלנו - כמה צריך לעמול כדי להגיע לזה, איך בכלל אפשר להגיע לדרגה כזו להיות כל הזמן ביראת ה' על דרך פחד מבשר ודם. אפילו על זה צריך עבודה.

בדברו מעריב ערבים אחר החושך בא האור

לסיום, רצינו לשמוע דברי חיזוק בקשר למצב הנוכחי בארצנו הקדושה.

עומדים אנו כעת במצב שלא היה כמותו. אפשר לומר שזה כמו בראשית הבריאה שהיו "אור וחושך משתמשין בערבוביה":

מצד אחד רואים ניסים גדולים, כפי שבעינינו

ראינו כמה ממחשבות שונאינו ומעשיהם בהביאם עלינו כלי משחית ונשק כבד על מנת להרוג ולהזיק, והקב"ה הפר עצתם וקלקל מחשבתם. ועוד יותר מזה - הניסים הנפלאים שרואים אלו הנמצאים בחזית המלחמה בעומק שטח האויב, אשר כמה וכמה פעמים עומדים על סף מות ממש, וממש בדרכי נסים ונפלאות ניצלים חייהם, כפי שאפשר לשמוע מהם.

אך לאורך - כמה וכמה מאות מבני ישראל קיפחו את חייהם בשנה האחרונה, והשאירו משפחות אבלות ושבורות ה' ירחם, אם אלו חיילי צעירים שהשאירו הורים שכולים ל"ע, או חיילי מילואים שהשאירו את נשיהם אלמנות ובניהם יתומים, הלא למשמע און דאבה נפשנו, וכל ידיעה כזו מייסרת כליות ולב.

הרי שהאור הוא אור גדול, ולצדו החושך הוא חושך גדול, ושניהם נמצאים ופועלים בערבוביה, באותו מקום ובאותו זמן, שבענין אחד גופא אפשר לראות גם ניסים גלויים, וגם צרות נוראות רחמנא ליצלן.

ישנו ווארט שמוכח בספר הק' בית אהרן (עט, ד), בשם אביו הרה"ק רבי אשר מסטולין, על נוסח התפילה "אשר בדברו מעריב ערבים". ומפרש שזה קאי על בני ישראל, שכאשר האדם מישראל עוסק בדבר ה' ("בדברו"), בתורה ובתפילה, הרי הוא ממתיק את הדברים המעורבבים ("מעריב" מלשון עריבות, "ערבים" מלשון עירוב).

עכשיו האור הוא אור גדול, ולצדו החושך הוא חושך גדול, ושניהם נמצאים ופועלים בערבוביה, באותו מקום ובאותו זמן, שבענין אחד גופא אפשר לראות גם ניסים גלויים, וגם צרות נוראות רחמנא ליצלן

ויש ללמוד מזה למצב שלנו, כאשר אור וחושך משתמשין בערבוביה, בכוחנו להמתיק את המצב על ידי דיבורי תורה ותפילה.

ומה שאפשר להתנחם הוא - שאם כי בתחילה היו אור וחושך משתמשין בערבוביה, אך מיד אחר כך התחיל סדר הבריאה ועולם התיקון, ויבדל אלקים בין האור ובין החושך. וגם כעת, הערובכ הלזה הוא רק לפי שעה, ואינו אלא הכנה לתחילת התהוות חדשה. ועלינו להכין את לבנו ונפשנו להיות כלים ראויים לקבל את האור הגדול שיתגלה בעזרת השם בקרוב. ■

ה

אדמו"ר מפינסק קארלין: ברוכים הבאים לארצנו הקדושה.

אומרים בשם הפרנקפורטער [הרה"ק רבי ישראל מסטולין

(הינוקא)], על דרך מאמר רז"ל (ראש השנה לא, א) "עשר גלויות גלתה שכינה", שגם התורה גלתה עשרה גלויות, שבכל פעם היה מרכז התורה במקום אחר, והגלות האחרונה של התורה תהיה באמריקה ומשם תצא תורה לכל מקום, והיא תהיה הגלות האחרונה.

רבי יואל כהן: יש מכתב ארוך מכ"ק אדמו"ר מוהרי"צ (נדפס בספר המאמרים תש"ח עמ' 232), בענין מעלת הגעת התורה לחצי כדור התחתון, כיוון שבזמן מתן תורה עוד לא היה בו ישוב בני אדם. גם כ"ק אדמו"ר ז"ע האריך בזה כמה פעמים, וביאר איך שבוה מתבטאת כוונת הבריאה שגם התחתונים ממש יהיו דירה לו יתברך.

יש סיפור מעניין (ראה גם רשימות דברים' עמ' 260) על החסיד ר' לייב האפמאן ע"ה, שהיה אצל כ"ק אדמו"ר מהר"ש, והיו לו ידיעות רחבות בקבלה, ובשנותיו האחרונות של כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב (אחרי שנת עת"ר) הוא אמר שעל פי קבלה תורת החסידות צריכה להתגלות באמריקה, ולכן מוכרח להיות שכ"ק אדמו"ר מוהרש"ב ייסע לאמריקה. בפועל מי שנסע לארה"ב היה בנו של כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב - כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ, בשנת ה'ת"ש.

טפח מעל העולם

רבי יואל כהן: הקשר בין חב"ד לקארלין הוא עתיק יומין, כבר מתחילת התייסדות החסידות...

ידוע שאדמו"ר הזקן אמר על הק' רבי שלמה מקארלין, שהוא "גבוה טפח אחד מעל העולם", ובכוח זה הוא עושה מופתים. והנה בפשטות כוונתו היא כלשון העולם, שהוא יותר נעלה מעולם הזה ולכן בכוחו לפעול ישועות.

אולם אדמו"ר הצמח-צדק מביא זאת, ומבאר (אור התורה חנוכה שלד, א) "היינו כי הטפח הגבוה מהארץ זהו בחינת וצדיק יסוד עולם, וצדיק מושל ביראת אלקים, שמושל על בחינת מלכות שם אלקים, לכך יוכל לעשות נפלאות".

זאת אומרת, שזוהי שהיה טפח מעל העולם הגשמי - זהו דבר הפשוט ואינו צריך כלל לפנים. החידוש בענין זה הוא שהוא היה למעלה מספירת המלכות (ספירת המלכות היא השורש להנהגה הטבעית, שנמשכת משם אלקים, בגימטריא הטבע. וצדיק מושל ביראת אלקים היינו שהוא למעלה משורש הנהגת הטבע).

האדמו"ר מפינסק קארלין: דברי הצמח צדק עולים בקנה אחד עם מה שאמר צדיקי דורו שרש"ק היה משיח בן יוסף, והרי יוסף הוא בחינת היסוד.

אז נדברו יראי ה'

בסוד שיח: סיפורי צדיקים, מעשי חסידים ומסכת הקשרים בין חצרות חב"ד וקארלין

תיעוד קטעי דברים בעת הפגישה המרוממת בין 'החוזר' רבי יואל כהן זצ"ל לבין –
להבחל"ח – אדמו"ר מפינסק קארלין שליט"א במעונו בירושלים עיה"ק ת"ו, חודש כסלו תש"ע

לעשות דירה לו יתברך. עם ה'חוזר' הגר"י כהן זצ"ל.

עבודת החסיד וההתקשרות לצדיק

האדמו"ר מפינסק קארלין: מה היו ג' התנאים שהתנה בעל התניא עם הרש"ק כשרצה לנהוג באדמו"רות ברייסיץ?

רבי יואל כהן: (א) שלא לבטל למדנים. (ב) שלא לבטל יראת שמים טבעית (נאטורליכע ערלכקייט). (ג) צדיק באמונתו יחיה, אל תקרי יחיה, אלא יחיה. כלומר – שעל החסידים להתייגע בכוחות עצמם, ולא להסתמך על הצדיק.

הרש"ק הסכים על ב' התנאים הראשונים, אבל על התנאי השלישי לא הסכים (ראה באריכות – לקוטי דיבורים ח"א קמא, א).

האדמו"ר מפינסק קארלין: הרי גם בעל התניא לא שלל את עובדת היותו "רבי", היינו שגם לשיטתו יש לצדיק תפקיד בעניין.

רבי יואל כהן: ברור, גם אחרי שלומדים חסידות ועוסקים בעבודה – עדיין נזקקים (דארפמען צו קומען) להרבי.

חילופי גוונים ללא בליטות

האדמו"ר מפינסק קארלין: מספרים אצלנו שהריי"צ נסע עם אביו הרש"ב ברכבת, ואיתם נסע גם הפרנקפורטער. והריי"צ שאל את אביו מה יש לו לומר על הפרנקפורטער? וענה לו הרש"ב שפעם הוא ראה אותו מברך ברכה, ובשעת מעשה נתחלפו גווני פניו.

רבי יואל כהן: אני שמעתי גירסא שונה קצת, שכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ בעצמו ראה פעם את הפרנקפורטער מברך, ובפניו התחלפו כל הגוונים.

והנקודה היא שזה היה ללא 'בליטות', בלי 'חיצוניות', רק כ"ק מוהריי"צ בעצמו הבחין בכך.

האדמו"ר מפינסק קארלין: אכן הפרנקפורטער הקפיד מאוד להסתיר הנהגותיו ולא היו יכולים לראות עליו מבחוץ מאומה.

בשבת היה נראה באופן שונה ממראהו בימות החול, עד כדי כך שאמרו שאילו לא היה יושב במקומו הקבוע לא היו יכולים לזהות אותו.

רבי יואל כהן: החסיד ר' יצחק אייזיק מהומיל היה אצל הרה"ק מרוז'ין בפניא דמעלי שבתא. וסיפר אחר כך, שעם כניסת השבת השתנו לגמרי פניו של הרוזינער והיה נראה אדם אחר. וסיים שמעולם לא הרגיש בושה כזו, שהרוזינער עלה למעלה, ואילו הוא נשאר למטה (ראה גם 'תולדות יצחק אייזיק', פרק עשירי).

אהבה, יראה, רחמים

האדמו"ר מפינסק קארלין: חשבתי לאחרונה על נקודה מסוימת שמתבטא בה הבדל בין קארלין לחב"ד. מכתבי חב"ד יוצא שרוב התפילה (חוץ מהחלק של תפילת העמידה) מופנית כביכול כלפי האדם עצמו, שיתבונן היטב במה שמוציא מפיו, וממילא ההתבוננות תעורר אותו. אך בקארלין, התפילה כידוע היא 'צעקה', וכפשוטו: צעקה לה, בקשת רחמים מה'.

ובמילים אחרות, לפי חב"ד התפילה אמורה לעורר מידות שונות: אהבה ויראה ורחמים (שהן המידות חג"ת), ואילו על פי קארלין עולה שהתפילה כולה היא רחמים.

[ובאמת נקודה זו מתבטאת בעניין הרחמים גופא: בחב"ד, מאחר

שהתפילה מופנית כלפי האדם עצמו כביכול, אזי גם המושג רחמים הוא לא המובן הפשוט, "ריבוננו של עולם האב רחמנות אויף מיר", אלא עיקרו להתבונן בשלותו ועד כמה רחמנות עליו. ואילו על פי הנ"ל, בקארלין עיקרו של המושג רחמים הוא אכן הבקשה והצעקה אל ה'.

הנה בתניא פרק מא מדבר על אהבה ויראה וכל ההכנות הצריכות לכך ומאריך בזה עד סוף פרק מד. ובפרק מה, מתחיל שיש "עוד דרך ישר", והוא לעבוד את ה' במידת הרחמים. ונראה לכאורה שהסדר לכתחילה הוא – אהבה ויראה, ויש עוד דרך נוספת, בהתעוררות מדת רחמים. ואילו בספר בית אהרן מלא מעניין רחמים, ונראה שהמהלך בכל הספר הוא רחמים.

ובאמת הנה רחמים היא מידתו של יעקב, והוא הרי שלימו דאבהן, ועל פי זה מובן שרחמים היא דרגא יותר גבוהה, וקו האמצעי הרי הוא כולל הכל.

מקארלין לחב"ד

האדמו"ר מפינסק קארלין: המשפיע ר' שלמה חיים קסלמן הגיע מבית של חסיד קארלין. כשהוא הגיע לגיל הלימוד בשיבה (בשנת תרס"ט), שאלו הוריו את הפרנקפורטער להיכן לשלוח אותו, והוא ענה להם לשלוח אותו ללמוד בשיבת תומכי תמימים שיסד הרש"ב.

לפי זה נמצא שרוב בניין ורוב בניין של חסידות חב"ד בארצנו הקדושה, הוא משרש קארלין... שהרי ר' שלמה חיים העמיד כאן תלמידים רבים שאחר כך הפכו למשפיעים חשובים בשיבות חב"ד.

יהי רצון שכת"ר יזכה לאריכות ימים, ולהעמיד תלמידים הרבה ולהפיץ תורת החסידות.

רבי יואל כהן: אף אני אענה כן, ויקוים בכם הפסוק: יאריך ימים על ממלכתו.

האדמו"ר מפינסק קארלין: אדרכתן מילתא: הייתי פעם אצל הרבי במעמד חלוקת הדולרים (כ"ח שבט תשנ"ב), והצגתי עצמי כבנו של אבי אדמו"ר זי"ע. ונתן לי הרבי דולר נוסף, ואיחל: יאריך ימים על ממלכתו.

רבי יואל כהן: ברוך שכיוונתי...

"החסידות היא כרך היים לכלל עבודת ישראל"

עדויות לתפוצת ספריו של אדמו"ר הזקן עובר להדפסתם עוד בחייו בקרב כל הגולה, עד לבני תימן הרחוקה • יסודות תורת רועי החסידות עולים בקנה אחד עם כוונות הקבלה, ומאירים את דרכם של בני עדות הספרדים העוסקים בהן • חובת בני הישיבות כולן לעסוק בלימוד החסידות בקביעות ובעיון הראוי, וההחלטות הטובות להקרין מאור החסידות על בני המשפחה עושות פרי טוב עד שנתמלא הבית כולו אורה

שיחה לא שגרתית עם הגאון רבי יוסף צברי שליט"א, רב ומורה-צדק בעדת עולי תימן בעי"ת אלעד וממהדירי תורת חכמי תימן, שאת התקרבותו לתורת החסידות הוא זוקף לזכות תכנית הלימוד הנודעת 'לב לדעת - תפארת שמשון' • יוסף ה' עליכם

אברהם זאב איידלר

ש

יחתנו מתקיימת לקראת יום י"ט כסלו, "ראש השנה לחסידות". אם יורשה לנו לומר, זהו דבר לא רגיל ואף מפתיע לראות רב ומו"צ לעדת בני תימן ההוגה ועוסק בתורת החסידות. כיצד נפגשו העולמות הללו בחיים?

אכן, קודם שאספר כיצד נחשפתי ונשאבתי לעולמה הפנימי של תורת החסידות, אפתח ואומר כי אחד התחומים התורניים הייחודיים שזכיתי לעסוק בהם הוא תורת חכמי תימן. עד עתה הוצאתי לאור עולם שמונה כרכים בסדרת 'שלחן מלכים' - אוצרות חכמי תימן על התורה ועוד, כמו גם סדרת 'נחלת אבות' המתחקה אחר שורשיהם של מנהגי יהודי תימן. במסגרת זו הבחנתי בדבר הראוי לציון - וכמדומני נושא זה לא נחקר מעולם ולא נכתב על אודותיו כלל - והוא היחס המכובד שזכה לו אדמו"ר הזקן בקרב חכמי תימן לדורותיהם.

ספרו ההלכתי 'שלחן ערוך הרב' נזכר עוד בתשובותיהם של גדולי חכמי תימן מלפני למעלה מ-200 שנה, כגון תלמידי מהרי"ץ - אחד הפוסקים המרכזיים בין חכמי תימן - ושאר תלמידיהם אחריהם, ועל פי דבריו והכרעותיו ביססו רבות מתשובותיהם ואף את יסודות מנהגיהם.

מעבר לכך, אף ספרו 'ליקוטי אמרים - תניא' הגיע לתימן, כפי שזכר בספרו של המקובל הגר"ר יעיש קורייני זצ"ל, מחכמי שרעב, 'מחמדי שמים' (ח"ב פרשת בהר עמ' טז), וזה לשונו: "מצאתי כתוב בספר ליקוטי אמרים לאחד מתלמידי הר"ר ישראל בעש"ט, שאם האדם ח"ו למד לפעמים שלא לשמה ח"ו, הנה אם אותו אדם חוזר ולומד אותו הלימוד לשמה אז אותו הלימוד שלא לשמה גאולה יהיה לו ויוצא מבין הקליפות ועולה למקום שראוי לו לעלות, וסימנך גאולה תהיה לו ויובל יצא". עכ"ל, והן הן הדברים הנזכרים בספר התניא בסוף פרק ל"ח.

אגב, מעניין לראות כי חכמי תימן אף כינו את אדמו"ר הזקן בתואר "סניור", שפירושו שר ואדון בספרדית, במקום השימוש בשמו "שניאור"...

אם כן, ניתן לראות שהמפגש בין עולמות התורה הללו קיים ועומד מקדמת דנא. עם זאת, עבורי, הפעם הראשונה בה נחשפתי לחסידות באופן אישי, הייתה כשנתקלתי ב'לב לדעת' - תכנית הלימוד בחסידות לבני הישיבות, בראשות הרב משה שילת. היה זה לפני כ-15 שנה, ממש בתחילת דרכה של התכנית. חברים הכירו לי את המבחנים, וזה היה עבורי "דבר בעתו מה טוב". הייתי באמצע לימודי רבנות ודיינות, ועבורי הייתה בכך 'הרפיה' וריענון בלימוד משהו חדש, מאחר שלא הייתה לי כל היכרות מקדימה עם ספר התניא ועם תורת חב"ד בכלל.

בתחילה, ספר התניא היה מבחינתי כמעט ספר חתום. לא יכולתי ללמוד אותו לבדי, גם כשניסיתי את כוחי. אולם בסיוע ספרי העזר וההנגשה למדנו בס"ד מספר פרקים נכבד במשך תקופה - קבוצת חברים ואני בתוכם - והלכנו למבחן שהתקיים בשיכון ו' בבני ברק. הצלחתי במבחן והייתי שבע רצון מכך, אבל במבחן השני לא הצלחתי וכבר חשבתי לוותר... במיוחד היה קשה עלי שלא קיבלתי את גיליון המבחן בחזרה לידי, כך שלא ידעתי היכן נכשלת, והחלטתי לכתוב מכתב למערכת 'לב לדעת'. הרב מאיר אלייאני, האחראי על התכנית, קיבל את המכתב לידי והוא החליט פשוט לא לוותר לי: הוא דאג לי למבחן חוזר, והבטיח לי עזרה אישית באם אצטרך.

כשראייתי כך, הבחנתי שמבחינת הרב אלייאני אינני רק 'בורג' בתוך מערכת גדולה, ואין זה שמנסים להקשות עלי ו'להכשיל' אותי וכו' - אלא באמת אכפת לה למערכת מכל נבחן. ההסתכלות הזו פתחה בי יחס אחר אל כל תכנית הלימוד, והחלטתי שאני נכנס לעניין

'שלחן ערוך הרב' נזכר עוד בתשובותיהם של גדולי חכמי תימן מלפני למעלה מ-200 שנה, כגון תלמידי מהרי"ץ, ועל פי דבריו והכרעותיו ביססו רבות מתשובותיהם ואף את יסודות מנהגיהם. גם ספר התניא הגיע לתימן באותן שנים

ברצינות רבה. נרשמתי להמשך המבחנים על כל חלקי התניא, ומאז ב"ה זכיתי לעבור על חלקים רבים בתורתו של בעל התניא והתחלתי להישאב לעולמה המופלא של תורת החסידות שלא הכרתי כלל קודם לכן.

עבודת ה'ביטול' כדרך חיים

מה נפלאות דרכי ההשגחה העליונה. ברשותכם, האם נוכל לשמוע מה במיוחד נגע בכך, וכפי שאמרתם - 'שאב' אתכם אל עולם החסידות?

לא אגזים אם אומר כי ההעמקה בתורתו של בעל התניא בפרט ובתורת החסידות בכלל, שינתה את מבטי על כל החיים. יש בתורת החסידות כמה דברים יסודיים שהייתה בהם תועלת עצומה עבורי, ואנסה לפרט: ראשית, עבודת הלב הנמצאת בתורת החסידות הייתה נקודה משמעותית שכבשה את נפשי, בפרט בכל הנוגע לתיקון המידות, ואפרש שיחת.

בדורנו רגילים לחנך בישיבות את בני הדור הצעיר למושגים כמו 'גדלות האדם', 'כבוד התורה', 'יגובה לבו בדרכי ה' וכדומה. ואמנם אלו מושגים חשובים כשלעצמם עבור בחורים צעירים, אלא שפעמים רבות האדם גדל ונשאר רק עם המושגים האלה להמשך חייו, ותו לא מיד.

לעומת זאת, אחד מהיסודות הגדולים החוזר על עצמו בתורתו של בעל התניא, הוא עניין ה'ביטול'. הביטול הוא עניין כל כך יסודי בחיי האדם, עד שאינו יכול לזכות לקבל את אור ה' בלי שיבטל את עצמו ביטול גמור אליו. ומאידך גיסא, דווקא ככל שהאדם יותר בטל - הוא יותר גדול, והיינו שאור ה' יותר מאיר בו. רעיון נפלא זה חוזר על עצמו בספרי חסידות רבים, ואף יש צדיקים שהשתיתו על יסוד זה - הכרת החסרונות - את כל השקפת עולמם והינחך תלמידיהם, כדוגמת הרה"צ רבי אשר פריינד זצ"ל, כידוע.

אם האדם נוטל על עצמו את עבודת הביטול כדרך חיים, הרי שהוא יקבל בשמחה כל דבר המתרחש עמו. הוא ימנע מעצמו מתחים, קנאה וכו', השאיפות שלו ישתנו, ובמקום לגדל את עצמו הוא יתחיל להבין שהעלייה האמיתית נמצאת דווקא בירידה ובהתבטלות.

גם בתחום הבנת הנפש, בעל התניא היה ממש הראשון שהניח את היסודות לחלוקת נפשות האדם בהסברה נאותה. על ידי שמכירים ש"הנפש הבהמית" היא בעצם חלק מאיתנו, ולא יצר חיצוני המפריע לנו בעבודתנו, ומצד שני היא לא מהות האדם עצמו אלא רק החלק הנחות והפחות שבאדם לעומת הנפש האלוקית, האדם לומד פשוט להכיר את עצמו וזהו המפתח להבנת תגובותיו, כלפי עצמו וכלפי סביבתו, ולהבנה והכרה אמיתית בלדיו, בתלמידיו וכו'.

קשיים גלויים - חסדים נסתרים

כידוע, תורת החסידות מבארת בטוב טעם ודעת גם עניינים מכבשונה של תורה, מקרבת אותם לדעת האדם ומלמדת כיצד הדברים הנעלים הללו נוגעים אל חייו. האם גם בתחום זה חשתם ששערים חדשים נפתחים בפניכם?

בהחלט, וזו הנקודה השנייה שרציתי לספר עליה - ההתחדשות שחוויתי בלימוד הסוד: אצלנו, בקרב האברכים הספרדים, מקובל להתחיל ללמוד את תורת הסוד מיד לאחר החתונה, ובדרך כלל עוסקים תחילה בכתבי האר"י, אוצרות חיים וכדומה. אלא שישתת הלימוד הספרדי בתורת הסוד ממעט מאוד בהסברי הדברים,

הביטול הוא עניין כל כך יסודי בחיי האדם, עד שאינו יכול לזכות לקבל את אור ה' בלי שיבטל את עצמו ביטול גמור אליו. ומאידך גיסא, דווקא ככל שהאדם יותר בטל – הוא יותר גדול, והיינו שאור ה' יותר מאיר בו

ויש שיאמרו שהיא קצת 'יבשה'. וכיוון שמדובר במושגים מופשטים, הלומד התורני-ישיבתי, שהורגל עד היום בלימוד שכלי, מאוד מתקשה להתחבר ללימוד זה. החידוש, לדעתי, בלימוד החסידות הוא שמושגי קבלה רבים מקבלים הבנה מוחשית ובהירה. למשל, המושגים 'אור פנימי' ו'אור מקיף', 'חסד' ו'גבורה', 'משפיע' ו'מקבל' – אינם עוד ערטילאיים ורחוקים מהשכל, אלא מקבלים טעם מיוחד על ידי ההסברה הנפלאה שהוסיפה שעליהם תורת החסידות.

טרם נמשיך, האם תוכלו להדגים את הטעם שהחסידות מעניקה לדברי הקבלה?

בוודאי. אקדים ואומר כי בשנים האחרונות עוררו כמה גדולים בישראל את הציבור על מעלתה של הבעת התורה התמידית להשי"ת, ובפרט חידשו כי יש להודות לה' גם על

הקושי עצמו. במבט ראשון, הדבר נראה תמוה: כיצד יודה האדם לה' על הצרה? הרי לעינינו נדמה שהצרה המתרגשת על האדם מגיעה לו מחמת חטאיו, וצריכה לעורר אותו לתשובה ולכניעה – ששורשם בקו המרירות – ולא לדברי הודאה ששורשם בקו השמחה.

אכן, אחד הרעיונות הנפלאים של בעל התניא שעוררו אותי מאוד, אלו דבריו בפרק כ"ו – שאף אותם מציין המקובל הנ"ל, הג"ר יעיש קורייני זצ"ל – כי כל הדינים הבאים על האדם בעולם הזה הם לאמיתו של דבר חסדים גדולים מאוד בשורשם, אלא שמחמת מעלתם הגדולה לא יכלו לרדת לעולם בצורתם המאירה, ולכן ירדו בצורתם המצומצמת שלעיני הבשר שלנו מגיעה כדינים וקשיים.

המסקנה העיקרית העולה מכך היא שבאמת אין דבר רע – במהותו – יורד מן השמים (כאשר שורש הדברים מקורו טהור כבר בכתבי האר"י, וכמו שנראה גם להלן). ואם כן, לפי יסודו של בעל התניא הדברים מאירים. שכן כיוון שאפילו הדינים עצמם הבאים על האדם הם חסדים גדולים בשורשם, וסוף-כל-סוף יתברר שהכל היה לטובתו – נמצא שלמרות שהאדם לא רואה זאת בעיניו ואינו מבין זאת בשכלו, מכל מקום אם יעמוד ויודה לה' גם על הצרות והקשיים, הרי הוא כמו מגלה בכך את שורשם האמיתי והעמוק של הדינים – שהם כלל לא דינים אלא חסדים נסתרים, ואז מתוך ההודאה על הקושי הוא

ממשיך על עצמו חסדים גלויים בטוב הנראה והנגלה.

אחר כך מצאתי בספר 'שפת אמת' – שבהשגחה פרטית דבריו אלו הבאים נאמרו בחנוכה (תרל"א), ענין הלל והודאה) – יסוד גדול המוסיף בהבנה זו: החילוק בין 'הלל' ל'הודאה' הוא, שהלל מבטא את ההודאה לה' על הטובה הגלויה, וההודאה היא הבעת התודה בעת הקושי והחושך, קודם שאירע הנס. השפת אמת מביא בדבריו ראיות רבות לכך, ומבאר שבכך התחולל ניצחון החשמונאים – מאחר שידעו להודות לה' אף בעת החושך. [במאמר מוסגר, מומלץ לכל אחד לראות את הדברים במקורם, הן בספר התניא והן בשפת אמת – גם כהכנה משמעותית לחג החנוכה הבעל"ט].

על כל פנים נמצאנו למדים שלא זו בלבד שיש להודות לה' גם על הקושי, אלא הביטוי של התיבה "תודה" הוא בעיקר על ההודאה לה' דווקא בעת

החושך והקושי, בזמן הסתר הפנים.

והנה, לעניין זה מצאתי סימוכין נפלאים בסידורי המקובלים – כאשר זו דוגמה קטנה לכך שהיסוד החסידי מבאר את דברי המקובלים ומקרב אותם לדעתנו: בכוונות התפילה, בסיום ברכת ההודאה בתפילת שמונה עשרה, בתיבת שם ה' שקודם אמירת "הטוב שמך ולך נאה להודות", מגיעה הכוונה של הספירות בינה-גבורה-הוד (בג"ה, בלשון המקובלים). ולכאורה יש לתמוה, הרי ספירות אלו שייכות למידת הדין, הגבורה והצמצום, ומה להן ולעניין ההודאה? אמנם לפי דברי השפת אמת הדברים מאירים, שכן עיקר מקומו של עניין התודה וההודאה הוא דווקא בעת הקושי, ולפיכך באו ספירות אלה בסיום ברכה זו.

ה'תורות' בדרך חיים

מצד אחד, תורת החסידות מאוד מכוונת אל הלב, ומצד שני לפעמים הדברים עלולים להיות קצת 'רחוקים' מחיי היום-יום שלנו. כיצד הופכים הדברים לחלק מחיינו ממש? אשתף בדברים ששמעתי מידידי היקר, חברותא ותיקה ללימודי

להעלות את האור בחיי אלפים. מראה מבחן בתכנית הלימוד בחסידות 'לב לדעת' - תפארת שמשון'

דברי הקדושת לוי משתלבים
היטב עם דברי בעל התניא, שכן
אם כל הדינים הם בעצמותם
חסדים – הרי כאשר מודים לה'
עוד קודם שמתגלה החסד, דבר
זה עצמו גורם שהאדם 'מאיר'
את שורש הדין ומגלה שהוא
חסד!

סוד וחסידות, הרה"ג רבי ניסים
אנג'ל זצ"ל – שנלקח לבית
עולמו למגינת כל לב בן מ"ט
שנה בלבד, בחודש ניסן תשפ"ד
- מיקירי קרתא דאלעד, בעניין
ההודאה גם על הקושי ועל החסד
הטמון בעצם הדין, כאמור.

רבי ניסים האיר באוונ"י פרט
מסוים שחידד בי את הנקודה
הנפלאה הזאת, בכך ששילב את
דברי בעל התניא הנ"ל עם דברי
ידידו ורעו בעל הקדושת לוי'
זי"ע ('קדושת לוי' בשלח, על
הפסוק אז ישיר):

מבואר שם, כי כאשר יצאו
ישראל ממצרים, הם העריכו כי
מצרים יוכלו לרדוף אחריהם. אך כיוון
שאמונתם הייתה כל כך חזקה שהקב"ה
יעשה להם נס וישועה – לקחו עמהם תופים
כדי להודות ולשיר לה' מיד כאשר יעשה להם נס.

ולכן המעלה הזו – שמתוך ביטחונם הגדול בה' שיעשה להם
נס היה רצונם לומר שירה אף לפני הנס, בעת הצרה עצמה – היא היא
שהמשיכה עליהם את נס ההצלה מן המצרים.

רבי ניסים לא ראה רעיון זה כווארט נאה בלבד, אלא הפך את
ה'תורה' הזו לדרך חיים של ממש, כולל בהנהגתו האישית ובהנהגת
בני ביתו.

לדוגמה, כאשר אבד דבר-מה בבית, לימדו רבי ניסים לומר
בשמחה "מזמור לתודה" ולהודות לה' כבר עתה, לפני שנמצאה
האבדה, ומיותר לציין כי האבדה הייתה נמצאת תכף ומיד...

כמו כן, מפליא היה לראות שהצליח איש חסיד זה להחזיר אמונה
חזקה זו גם בבניו אחריו, עד כדי כך שבעת הלווייתו אמר בנו הגדול
כי הוא בטוח שרצונו של אביו כעת הוא שלא יצטערו יותר מדי,
ובמקביל יודו לה' ויאמרו "מזמור לתודה" ! ומיד פצח ואמר: "מזמור
לתודה", וכל הקהל הגדול אחריו אמרו עמו, עין במר בוכה ולב מזמר
תודה לה'... יהיו הדברים לזכרו ובעילוי נשמתו הטהורה.

כאמור, דברי הקדושת לוי משתלבים היטב עם דברי בעל התניא
שהזכרנו, שכן אם כל הדינים היוורדים לעולם הם בעצמותם חסדים
- אלא שכיוון שהם באים ממקור גבוה מאוד אין ביכולתם לרדת

לעולם הזה בצורתם האמיתית כי אם
בדרך נסתרת ומצומצמת של דינים – הרי
כאשר האדם מודה לה' עוד בעצם הצרה,
קודם שמתגלה החסד ויורד לעולם, דבר
זה עצמו גורם שהאדם 'מאיר' את הדין
ומגלה את שורשו העליון שהוא חסד!
כיוון שהוא מתחבר לשורש החסד
העליון, הדבר פועל שבמקום "המשכת"
דינים יומשכו החסדים העליונים לתוך
הדין עצמו, מה שגורם לדין להתהפך
לחסד, ולצרה להתהפך לישועה.

יש לציין כי בדורנו נודעו סיפורים
רבים כגון זה, עד כי רבו כמו רבו האנשים
שנושעו מצרתם כאשר פעלו בדרך זו
שיסודה מרועי ישראל, אבות החסידות,
כאמור.

זמן מוכשר לקבלות טובות

אנו מתקרבים לסיום שיחתנו, ונרצה לשמוע דברים מעשיים – כיצד
מתבטא אצלכם לימוד החסידות מאז שהתוודעתם לה, ואולי מתוך כך
גם להעניק עצה ודחיפה לקוראינו.

ראשית, מאז שהכרתי את תורת החסידות, רכשתי ספרים רבים
מתורת החסידות לענפיה בירידי החסידות. כמו כן, בכלל יום ישישי
שבראשתי נוספה חצי שעה ללימוד התניא, הנושאת מלגה מיוחדת
לאברכים הלומדים בה. גם בספריי האחרונים, 'תכון תפילתי' על סדר
התפילה ושו"ת 'ועין יוסף' ח"ב, ישנם רעיונות רבים המבוססים על
תורת בעל התניא כולל שקלא וטריא בדבריו.

מעבר לכך, אני מרשה לעצמי להציע כאן לרבים מנהג שהנני נוהג
בביתי, שמטרתו היא לעשות קביעות בלימוד ספרי הקודש של גדולי
ורועי החסידות, יחד עם כל בני המשפחה.

רבים מרועי החסידות כתבו את ספריהם על סדר פרשיות התורה.
לפיכך, מן הנכון והראוי כי הרוצה לטעום מצוף דבריהם – מה טוב
ומה נעים אם יעשה קביעות לו ולבני משפחתו, לבחור בכל שנה אחד
מהספרים הקדושים וללמוד בכל שבת פסקה אחת מתוך דבריהם על
הפרשה, לבאר אותו היטב כפי יכולת השגתו ולנסות ללמוד יחד את
הלקח היוצא מדבריו.

מניסיון אישי, לימוד כזה מרומם ומחדיר קדושה לכל בני הבית, גם
אם מבינים רק חלק מן הדברים. אני התחלתי בכך ביי"ט בכסלו לפני
כמה שנים, ומאז נקבע תאריך זה בביתנו לזמן של התחלה וסיום של
ספר חדש. והזמן גרמא: כל אחד יכול להתחיל בכך כבר עתה, בימים
אלו המתקרבים ליי"ט כסלו, יום גאולת בעל התניא.

בשנים האחרונות הספקנו לעבור על הספרים הקדושים: בת
עין, תפארת שלמה, דגל מחנה אפרים, ישמח ישראל, מאור עיניים
ועבודת ישראל מקו'ניץ.

כמו כן, לענ"ד ראוי לכל בחור ישיבה לקבוע לעצמו סדר קבוע
בכל יום ללימוד והעמקה בספרי חסידות, כדוגמת 'סדר מוסר' הנהוג
בעולם הישיבות. כמוכך, כדאי שהבחור ימצא ספר המתאים לרמתו
ודרגתו, ויעשה זו בהתייעצות עם תלמיד חכם המכירו אישית. ובאמת
תמהתי על מנהג כמה ישיבות חסידיות שאין בהן סדר קבוע ללימוד
חסידות במהלך כל ימות השבוע. לא זכיתי להבין, כיצד ישיבה יכולה
להיקרא 'חסידית' אם בסדרי הישיבה אין אפשרות כלל להיחשף
לתוכנם העשיר של ספרי החסידות, ואשרי מי שייתן ידו לתיקון
הדבר.

לסיום, זו הזדמנות טובה עבורי להודות מקרב לבי לכל המערכת
היקרה של תכנית הלימוד 'לב לדעת' – תפארת שמשון, העושה
עבודת קודש להטעמת לימוד החסידות בקרב האברכים ובני
הישיבות. זו ממש חובת הדור, וזכיתי והם היו השליחים להאיר לי
בדרכם המיוחדת את אורה של תורת החסידות בכלל, ותורת בעל
התניא ורבותינו שלאחריו בקודש. ויהי רצון שיזכו להמשיך ולהעמיד
תלמידים רבים מכל שכבות הציבור, אמן. ■

ספר התניא בניסה להיכלו של רבנו

אם הוא אינו ספר החסידות הראשון וגם לא האחרון, מהי ייחודיותו של ספר התניא מאז בא לאור עולם ולדורות? • מה עומד מאחורי האמירה הגורפת של רבנו בהקדמתו שיש בו כל התשובות לכל השאלות בעבודת ה'?
האם החלוקה הפנימית לשתי נפשות מהווה חידוש על הידוע מכבר אודות שני היצרים שבקרבנו של אדם? • והאומנם רק מי שלא חטא מעולם יכול להיות "בינוני"?

שווה לכל נפש: 'כי קרוב' ביקש משלושה רבנים המקדישים את חייהם להסברת והנגשת ספר התניא להמונים, הלא הם הר"ר משה שילת שליט"א, הר"ר אמחי"ה אבן-ישראל שליט"א והר"ר שמואל רסקין שליט"א, להגדיר עבור קוראינו בשפה ברורה כמה מנקודות החידוש שבו. התוצאה לפניכם • קרוב אליך הדבר מאד

מנחם יעקובוביץ

”ט כסלו, חג גאולת אדמו”ר הזקן והיום שנקבע לדורות כמסמל את הענקת הגושפנקא השמימית להפצת תורת החסידות, הוא גם תאריך הדפסת ספר התניא בפעם הראשונה, בשנת תקנ”ז (שנתיים קודם המאסר והגאולה בשנת תקנ”ט) - הספר שעד היום הזה רבבות בני עלייה ועמך ישראל מוצאים בו מרגוע לנפשם ורוכשים דרכו הדרכה והכוונה בעבודת ה’.

לרגל פתיחת הלימוד השנתי בספר התניא קדישא על פי החלוקה שייסד אדמו”ר הריי”צ מליובאוויטש זי”ע, במסגרתה מתחילים מדי שנה ביי”ט כסלו ללמוד את דף השער של הספר ומסיימים אותו בערב של חג הגאולה בשנה הבאה, כינסנו לשיחה מיוחדת שלוש רבנים ומרצים העוסקים במשך השנה כולה בלימודו לרבים: הרב משה שילת העומד מאחורי אירועי “שבוע החסידות” בבנייני האומה ומנהל תכנית הלימוד בחסידות ‘לב לדעת - תפארת שמשון’, הרב אמחי”ה אבן-ישראל עורך ראשי ב’מכון שטיינזולץ’ ומלמד חסידות במסגרות שונות, והרב שמואל רסקין שליט”א שליח הרבי זי”ע בעיר חולון, מרצה נודע ומחבר הספר ‘פגישות עם התניא’ (הוצאת מעיינותך).

תחילה רצינו לברר מהו החידוש של ספר התניא על פני ספרי המחשבה הרבים הגודשים את ארון הספרים היהודי והחסידי - במה ייחודיותו בהגשת הדברים והן במהלך הכללי של הגישה לעבודת ה’. כמו כן, ביקשנו לגעת בשאלת יסוד שרבים שואלים: האומנם

המדרגות בעבודת ה’ עליהן מדבר אדמו”ר הזקן בשורות ספרו זה הן בעלות משמעות מעשית גם לאנשים כערכנו בדורותינו אלה.

לְבַאֵר הַיֵּטֵב אֵיךְ הוּא ”קְרוֹב מְאֹד”

מהבזקי אורות למשנה סדורה

אנו רואים התעניינות גוברת והולכת בספר התניא קדישא ובתורתו של אדמו”ר הזקן בכלל, והשאלה מתבקשת: מהי הייחודיות של הספר על פני ספרי החסידות שקדמו לו, שגם הם כמותו מוסרים ומבארים את תורת החסידות שגילה מורנו הבעל שם טוב?

הרב שילת: אכן, לספר התניא קדמו ספרי חסידות אחרים, החל מספרי התולדות יעקב יוסף’ בהם מובאות מימרות רבות של הבעש”ט, ספר ‘צוואת הריב”ש’, ליקוטים נוספים של תורות של המגיד ממזריטש ותלמידיו, ‘נועם אלימלך’ של הרה”ק רבי אלימלך מליז’נסק, ‘קדושת לוי’ של הרה”ק רבי לוי יצחק מברדיטשוב ועוד. ברם, רוב הספרים הללו נאמרו וגם נדפסו בצורת רעיונות קצרים על סדר פרשיות השבוע. וכך, עד להופעתו של ספר התניא לא היה סדר שיפוסט בצורה שיטתית וברורה את יסודות עבודת ה’ על פי תורת החסידות. לעומת זאת, בספרו זה אדמו”ר הזקן שוטח הסתכלות שלמה ומקיפה על הנשמה היהודית, על הקב”ה, על תכלית האדם והבריאה, ועל האופנים בהם יש לעבוד את ה’.

הרב אבן-ישראל: צריכים להבין שהעולם החסידי שקדם לספר התניא נסוב בעיקר סביב עבודת החסידות, בהתלהבות ודבקות בו יתברך. החסידות התבטאה בחיזוק האמונה, באריכות בתפילה, בניגונים וכיוצא בזה, אך לא בלימוד עיוני של תורות החסידות.

כמובן, חסידים למדו תורה ללא הרף והיו שקועים בשי” פוסקים, אך תורת החסידות מעיקרה לא הייתה מקצוע בתורה הדורש לימוד מסודר. גם התורות הקצרות שנאמרו ואפילו נדפסו עסקו במעלת העבודה שבלב וברוממות לימוד התורה וקיום המצוות, אך הן לא סודרו בצורה שיטתית ולא דרשו עיון מעמיק.

משום כך, בעצם העובדה שאדמו”ר הזקן הניף ידו וניסח את השיטה החסידית בצורת ספר, עם משנה סדורה במבנה הנפש ובשילוב עבודת ה’, הוא בנה למעשה קומה נוספת בשיטת החסידות. אדמו”ר הזקן סבר שהחסידות צריכה לימוד, וזו בעצם שיטת “חב”ד” שייסד שכשמה כן היא: חכמה, בינה ודעת. הוא דרש שהאדם יבין היטב וידע כמה הוא עוסק. בספר התניא אדמו”ר הזקן מבאר עניינים בתורת הסוד ובתורת הנפש בצורה מסודרת ומובנת, והוא תבע מתלמידיו ללמוד אותם בעיון ולהתבונן בהם.

הרב שילת: מרעיונות קצרים למשנה שיטתית

אפילו בתוך עולמה של חסידות חב”ד עצמה לדורותיה, התניא הוא אחד מהספרים המסודרים והתובעניים ביותר. יש בו גישה מאוד מבנית - פרקים ההולכים ומסבירים בזה אחר בזה את מהותה של עבודת האדם לקונו. החל מהיכרות עם מערכת נפש האדם - מי אני ומה אני, מהיכן מגיעות השאיפות השונות שבתוכי, וכלה בשאלות על המטרה של עבודת ה’ והיחס הנכון בין הכוונה למעשה.

הסדר המובהק שבספר התניא הוא אחד מהדברים שמייחדים אותו. מי שלומד אותו בצורה מסודרת, לומד לכל לראש הרבה מאוד על עצמו, לומד להציב לעצמו את היעדים הנכונים בעבודת ה’, ולאט לאט עובר ללמוד גם על המושגים של הממדים הרוחניים עליהם מדובר בתורת הקבלה והחסידות ולהבין את מקומם בחייו.

המטרה של הספר היא - להציג דרך סדורה להתמודדות עם קשיים ואתגרים בעבודת ה’ ולקרב את הדברים אל הלב. אלו שאלות כלליות שעולות בקרב כל אחד, אלא שאדמו”ר הזקן לא מסתפק במענה נקודתי לשאלה: מה לעשות ברגע זה, וכיצד לפתור בעיה פלונית, אלא מציג מענה בצורת בסיס שיטתי ותורני - מעטפת שלמה של מערך הכוחות הנפשיים וההבנה שהם נועדו לצורך ההתמודדות הזו.

הרב שילת: חשוב לציין, שאדמו”ר הזקן ידע את גודל המלאכה אשר לפניו. הוא התייגע על כל תג וקוץ, ואכן כתיבת הספר ארכה כעשרים שנה! הגמרא במסכת שבת (קה, א) אומרת לגבי עשרת הדברות, ש”אנכי” הוא נוטריקון “אנא נפשי כתבית יהבית”. באדמו”ר הזקן נתקיים מעין זה - כתיבת התניא הייתה ענין נפשי אצלו. הוא כתב בספר את תמצית נפשו והכניס אותה לתוכו.

מסופר שכאשר רבי לוי יצחק מברדיטשוב עיין לראשונה בספר התניא, לאחר שיצא ממכבש הדפוס, הוא קרא בהתלהבות: פלא גדול, כיצד הצליח המחבר להכניס את הקב”ה, שהוא כה גדול, לספר כה קטן? ... זו אינה רק מליצה בעלמא. תורת הבעש”ט והמגיד ממזריטש, כפי שמוצגת ומבוארת על ידי אדמו”ר הזקן בספר התניא, מהווה הדרך ליצירת ההתאחדות העמוקה ביותר בין יהודי להשי”ת.

כפי שכתב אדמו”ר הזקן בשער הספר, הוא ייסד את דבריו על הפסוק “כי קרוב אליך הדבר מאוד בפיו ובלבבך לעשותו”, וממשיך “לבאר היטב איך הוא קרוב מאוד בדרך ארוכה וקצרה בעזה”י”. הנידון לאורך כל הספר הוא “הדבר” בה’ הידעיה - עבודת ה’ כדבעי, וכיצד היא באמת קרובה אלינו, בלב ובפה ובמעשים. זה פירוש הביטוי שהקב”ה נכנס בתוך ספר קטן, כי הקרבה אליו יתברך הפכה למשנה מסודרת השייכת לכל אחד.

מלקט מ"ספרים וסופרים", כלשון עמוד השער - על ספר זה עצמו הוא מעיד שהוא מכיל את התשובות לכל השאלות בעבודת ה'! בדיוק כאן דרושה הפגישה האישית עם הצדיק, המדריך את האדם בעבודת ה' - בפגישה אפשר להתייחס למצב המסוים והפרטי בו האדם נמצא, ולהשיב לו על בסיס ההכרות עימו.

הביאור של אדמו"ר הזקן בהקדמה הוא: "אך ביודעי ומכירי קאמינא, הם כל אחד ואחד מאנשי שלומינו שבמדינתינו וסמוכות שלה, אשר היה הדבור של חיבה מצוי בינינו, וגילו לפני כל תעלומות לבם ומוחם בעבודת ה' התלויה בלב". עם כל גדלותו בתורה ובעבודת ה', טרדותיו בחיבור השולחן ערוך, בכתיבת תשובות הלכתיות ובאמירת דרושי חסידות, אדמו"ר הזקן גם קיבל קהל רב ובמשך השנים שוחח ביחידות עם אלפי ורבבות חסידים. התשובה לייחודיות של ספר התניא טמונה במילים "ביודעי ומכירי קאמינא".

האם הכוונה שהספר מיועד רק לתלמידיו ולדרורו של אדמו"ר הזקן? מובן שלא. הספר נדפס אין ספור פעמים והתקבל כאחד מספרי היסוד של תורת החסידות. הפירוש שהתקבל אצל החסידים ב"ביודעי ומכירי קאמינא", הוא שכל אחד שילמד את ספר התניא - רבנו יודעי ומכירו.

ספר התניא הוא ספר קדוש שדורש התמסרות ללימודו. כשיהודי מתמסר ללימוד התניא, אדמו"ר הזקן יודע אותו ומכירו, ואז הלומד יכול למצוא בספר את עצמו ולגלות שהוא אכן משיב על כל השאלות שמעסיקות אותו בעבודת ה'. אין זה ספר עיוני במובן הרגיל, כיוון שכתב אותו יהודי קדוש שחשב על כל אחד ואחד מהלומדים, ו"הכניס את עצמו" - "אנא נפשי כתבית יחבית" - בתוך הספר, בדקדוק בכל אות ותג.

מובן שצריך ללמוד את התניא בעיון ובהבנה. זה לא ספר שקוראים בו בכוונת הלב כמו אמירת תהילים, אלא ספר שמיוסד על שיטה של "חכמה, בינה ודעת"; עם זאת, צריכה להיות בלימוד גם כוונה ורצון פנימי להתחבר לספר ולנשמתו של אדמו"ר הזקן, שהכניס את עצמו בתוך המילים, האותיות והפרקים.

וּנְפֵשׁ הַשְּׁנִית בְּיִשְׂרָאֵל הִיא חֵלֶק אֵילֹהָ מִמַּעַל מִמֶּשׁ

שתי מערכות נפשיות שלמות

בתחילת התניא מביא אדמו"ר הזקן מכתבי האריז"ל ש"לכל איש ישראל, אחד צדיק ואחד רשע, יש שתי נשמות", ומבאר את מהותן של הנפש האלוהית והנפש הבהמית ואת עשרת הכוחות שיש בכל אחת מהן. האם יש חידוש מהותי בתפיסה הזו של שתי הנפשות?

הרב אבן-ישראל: רבים נוטים לטעות ולחשוב ש"נפש בהמית" ו"נפש אלוהית" אלו פשוט שמות שונים לכינויים "יצר טוב ו"יצר הרע" הנזכרים בחז"ל, אך זה ממש לא כך.

חז"ל מדברים בפשטות על "יצרים" - נטיות של נפש האדם לדברים מסוימים, מהם טובים מהם רעים, בעוד בספר התניא הנושא הוא מיהו בכלל האדם ומהי מהות נפשו.

כזכור, הפסוק כותב על רבקה אמנו "ויתרוצצו הבנים בקרבה", כי "כשהיתה עוברת על פתחי תורה של שם ועבר יעקב רץ ומפרכס לצאת, עוברת על פתחי עבודה זרה עשו מפרכס לצאת". היא חשה שיש בתוכה משיכה הן לקדושה והן לקליפה ח"ו, ומשום זה חרדה. אך הקב"ה השיב לה "שני גויים בבטןך" - מדובר בשתי זהויות

הרב אבן-ישראל: מקור הביטוי "דרך ארוכה וקצרה" הוא בסיפור הגמרא המפורסם (עירובין נג, ב) על רבי יהושע בן חנניה ששאל את הילד שפגש כיצד להגיע לעיר, וזה אמר לו שישנן שתי דרכים: דרך קצרה וארוכה ודרך ארוכה וקצרה. הדרך ה"קצרה וארוכה" מתחילה אכן קצרה, אך בסופה נתקלים במכשולים שאינם עבירים. לעומתה, הדרך ה"ארוכה וקצרה" היא דרך מפותלת ומורכבת יותר, אך בסופו של דבר היא המאפשרת להיכנס לעיר בשלום.

הדרך שמציע ספר התניא היא דרך ארוכה. רבנו תובע מאמץ שכלי של ריכוז והתבוננות, שינוי יסודי של הסתכלות האדם והקדשת מחשבה על דברים רבים, כשלאו דווקא שהכל יביא לתוצאות מיידיות; אבל בסופו של דבר זו דרך קצרה, משום שהיא מובילה להישגים רוחניים יציבים ומסודרים. אלו לא 'טיפים' קצרים אלא שיטה יסודית, דרך ארוכה - אך כזו שתפתור את הבעיות מהשורש שלהן.

רְשַׁמְתִּי כָּל הַתְּשׁוּבוֹת עַל כָּל הַשְּׁאֵלוֹת לְהַפֹּךְ לְתַלְמִידָיו שֶׁל רַבְּנוּ

הרב רסקין: המעיין הוא, שאדמו"ר הזקן עצמו לא התייחס לספר התניא כאל תורה סדורה או כאל יצירת פאר, הוא העדיף להתייחס לדברים כאל פגישה כתובה. בהקדמה מבאר אדמו"ר הזקן, שהתניא הוא הרבה מעבר לספר. רבנו למעשה מצהיר שהוא מעוניין לפגוש אותנו, את לומדי הספר, ולשוחח איתנו פנים אל פנים, משום שספר רגיל לא יכול להוות תחליף לפגישה אישית. "טורא בטורא לא פגע, איניש באיניש פגע". כששני אנשים נפגשים, הקשר שנוצר ביניהם הוא קשר אחר לחלוטין.

כך אדמו"ר הזקן מתמצת את מהותו של ספר התניא: "כולם הן תשובות על שאלות רבות אשר שואלין בעצה כל אנשי שלומינו דמדינתנו תמיד, כל אחד לפי ערכו, לשית עצות בנפשם בעבודת ה'. להיות כי אין הזמן גרמא עוד להשיב לכל אחד ואחד על שאלתו בפרטות... על כך רשמתי כל התשובות על כל השאלות... ולא ידחק עוד ליכנס לדבר עמי ביחידות, כי בהן ימצא מרגוע לנפשו ועצה נכונה לכל דבר הקשה עליו בעבודת ה'".

אדמו"ר הזקן אומר לכל אחד ואחד: בוא אל הספר עם השאלות שלך בעבודת ה', אני מעוניין להקשיב להן; והתשובות שתקבל הן לא רק כאלה ה"כתובות בספרים הקדושים", אלא תשובות שאני עונה לך אישית, מפה לאוזן.

מה משמעות הדברים? כיצד אפשר לענות על כל השאלות, ועוד באופן של "פגישה אישית"?

הרב שילת: מובן שאין הכוונה שהדברים האמורים בספר הם מענה נקודתי לשאלות ספציפיות, אלא יש בו מערכה שלמה המציגה מבט שונה על העולם, על המציאות ועל עבודת ה', וזו הסתכלות שבכוחה לפתור כל בעיה מאליה.

עם זאת, כמובן, יש כאן הרבה מעבר לכך. על אותו ספר שאדמו"ר הזקן בענותנותו קרא לו "לקוטי אמרים" כדי להבהיר שהוא רק

הרב אבן-ישראל: כל יהודי יכול לחולל ניסים

שאין צורך לעבוד על עצם היותו - אלא בעיקר להיות מודעים אליו ולהשתמש בו.

כפי שאמרנו, אדמו"ר הזקן בספרו לא מעניק הרבה עצות פרטניות איך להתמודד ומה לעשות, אלא עצם התודעה הזו שהוא מלמד אותנו יש בכוחה לשנות את חיינו.

דבר זה מתאים מאוד לדרכה של שיטת חב"ד הרואה את ההבנה והמודעות של האדם ככלי שיכול לשנות את הרגשות והמעשים. כעת, לאחר שיהודי יודע שיש בתוכו נשמה שהיא "חלק אלוהי ממעל ממש", הוא יכול ללמוד על עצמו יותר, להבין יותר כיצד עובדת המערכת הנפשית שלו וכיצד משתמשים ומגלים את הנשמה בעבודת ה'. אך עצם הידיעה וההבנה במהותה של הנשמה, היא אבן יסוד חשובה בהסתכלות של היהודי על פי תורת החסידות.

הבינוני היא מרת כל אדם להילחם ולנצח, ושוב להילחם

הרב אבן-ישראל: אחד החידושים הגדולים של ספר התניא, שעל שמו הוא נקרא "ספר של בינונים", הוא ההגדרה מחדש של המושגים "צדיקים", "בינונים" ו"רשעים". על יסוד סיפור הגמרא (ברכות סא, ב) שהאמורא רבה אמר על עצמו "כגון אנא בינוני" (אף שאביי השיב לו שהוא צדיק), ועל בסיס מאמרי רז"ל נוספים, מניח אדמו"ר הזקן כבר בפרק הראשון של ספרו את ההנחה שהמדד האמיתי של ה'צדיק' מול ה'רשע' וה'בינוני' שבתווך אינו עוסק כלל בעצם קיום המצוות או כישלון בעבירות ח"ו; עבודת ה' במובנה הפנימי היא "עבודה שבלב", ומדברת על המהות של האדם שמעבר להנהגתו בפועל.

כלומר, בנוגע להנהגה בפועל, אפילו העובר על איסור קל של דברי סופרים כבר נקרא 'רשע', ואילו המושגים 'בינוני' ו'צדיק' עוסקים בשאלה עד כמה האדם הצליח לשלוט ולשנות את הנטיות הטבעיות שיש בנפשו, ולא במעשה בפועל שבו שניהם שווים.

בשונה מהרשע, שלפעמים נכנע לתאוותיו ועובר ח"ו על רצון ה', ובשונה מהצדיק, שכבר אין לו שום מלחמה פנימית והוא שינה את הנטיות הנפשיות שלו, ה'בינוני' לא עובר שום עבירה ואפילו אינו מהרהר בכך ברצון - אך התאוות השונות של הנפש הבהמית - שלו נשארו כפי שהיא נולד, ולכן הוא שרוי במלחמה תמידית בין הנפש האלוהית לנפש הבהמית; בנוגע לתוצאה הוא תמיד מנצח במלחמה, אך לעולם אינו מפסיק להילחם.

ההגדרה החד-משמעית שאדמו"ר הזקן מעניק לבינוני עלולה להישמע מרתיעה - "לא עבר עבירה מימיו ולא יעבור לעולם". אחד מגדולי החסידים הראשונים, רבי הלל מפאריש, התבטא: "הלוואי שאהיה בינוני!". האומנם יש בכוח האדם לשלוט כל הזמן על כל מחשבה דיבור ומעשה שלו, ועוד בביטחון שכך יהיה גם בעתיד?

הרב שילת: צריך להבין נכונה את הכוונה ב"לא עבר עבירה מימיו ולא יעבור". ה'בינוני' אינו טיפוס של "או הלא או כלום". להפך, הוא שרוי במלחמה תמידית, וייתכן שאף פעם לא יצליח לשנות לחלוטין את הטבע שלו ולהגיע לדרגת צדיק, ולכן, כל אחד יכול להיות בינוני. גם אם חס ושלום נכשלו בעבירות ניתן לעשות תשובה ולהתחיל מחדש, להיות בינוני מהתחלה.

נפרדות. אין זה רק שיש לנו שני יצרים אלא שני נפשות שלמות, כשלכל אחת מהן מערך כוחות נפרד, והתפיסה של ה'אני' שונה לחלוטין מזו לזו.

הרב רסקין: הנפש הבהמית היא התפיסה של ה'אני' הרגיל אצל בני אדם. האדם נמשך אחר כוח, כבוד וכסף, למשל, והוא מבקש שיהיה לו נוח וטוב. אין זה בהכרח רע, אלא זה פשוט ביטוי של הישות של האדם ושל תחושת החשיבות העצמית שלו.

אם אנו ח"ו משחיתים את הנפש הבהמית על ידי חינוך או הרגלים רעים, אנו עלולים באמת לגרום לה לרצות ולהתאוות לדברים רעים ואסורים, כי בכך אנו מחדירים בה את ההנחה שהעבירה על איסורי תורה היא שתגרום לנו תחושה טובה. משום כך, התאוות לדברים רעים היא ה"יצר הרע". ברם, הנפש הבהמית מעיקרה היא פשוט עצם העובדה שהאדם רוצה בטובת עצמו.

הנפש האלוהית, לעומת זאת, כלל לא מגיעה מעולם המושגים המוכר לנו. כדי לבאר מהו "חלק אלוהי ממעל ממש" אדמו"ר הזקן משתמש בהבדל בין דיבור לנפיקה - דבר שכבר נזכר ברמב"ן על הפסוק "ויפח באפיו נשמת חיים" ועוד - ותוכנו הוא שדיבור הוא התבטאות של האדם שנפרדת ממנו ויכולה לעסוק גם בנושאים שאינם קשורים אליו, בשונה מנפיקה שבה הוא מוציא תחושה חלק מהחיות שבתוכו ממש פנימה. בנמשל, משמעות הדברים היא שבשונה מכל הבריאה שנבראה על ידי הקב"ה, החיות האמיתית של יהודי היא עצמה אלוהית!

הרב אבן-ישראל: המילים של התניא הן: "ונפש השנית בישראל היא חלק אלוהי ממעל ממש". והאמת היא שהמילים "חלק אלוהי ממעל" זהו לשון הכתוב בספר איוב, ואדמו"ר הזקן מוסיף את התיבה "ממש".

הנשמה האלוהית איננה רק משהו שאנחנו יודעים שהוא קיים, ללא כל דרך לדעת מהי המשמעות המדויקת שלו וכיצד הוא מועיל לחיי היום-יום; אדרבה, הנשמה האלוהית היא דבר ממשי הקיים בתוכי, המנתב ומנווט את חיי. הנשמה היא קשר מיוחד שיש לכל יהודי אל הקב"ה, והקשר הזה הוא עצמו מהות האישיות שלי.

לפני שנים רבות, בתחילת הנהגתו של כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זי"ע, נכנסה להיכלו קבוצת סטודנטים יהודיים לשיחה מיוחדת, במהלכה שאלו את הרבי שאלות בענייני אמונה, תורה ומדע, וגם על מהותה של תורת החסידות. לבסוף פנו אל הרבי ושאלו שאלה שהיה בה מן ההעזה: שמענו שהרבי מחולל ניסים, האם הדבר נכון? הרבי ענה להם תשובה מופלאה: לכל יהודי יש נשמה אלוהית. לכל יהודי יש חלק מהקב"ה בתוכו, ומשמעות הדבר היא שכל יהודי מחובר אל מה שמעל הטבע. כשאדם מצליח להפנים ולהתחבר לנשמתו, אל החלק האלוהי שבתוכו, הוא מסוגל לעשות דברים שהם מעל הטבע.

מחד, אפשר להסתכל על כך כדרך לענות בדרך מכובדת תשובה חיובית על העובדה שהרבי מחולל מופתים, אך מאידך זו תשובה הרבה יותר רחבה, האומרת: גם אתם יכולים לחולל ניסים. כל יהודי יכול להתחבר למדרגה שמעל לטבע, מפני שיש בתוכו חלק מהקב"ה עצמו. דרוש כמובן ביאור רחב כיצד ייתכן שחיות אלוהית יורדת ונמצאת בתוך גוף של נברא, אבל השורה התחתונה היא שהקב"ה באמת שוכן בתוכנו, כהוספת רבנו על לשון הכתוב: ממש. הגילוי הזה פוקח עיניים. כשמפנימים את המשמעות של הדברים, שיש בתוכנו "חלק אלוהי", זו חוויה שמשנה לחלוטין את המציאות. האדם מפנים שהוא משהו אחר לחלוטין. יש בנו יכולות שמעל הטבע, והקשר שלנו אליו יתברך הינו דבר עצמי בתוכנו,

הרב רסקין: ספר של תשובות אישיות

מה שנאמר בתניא שהבינוני הוא יהודי כזה ש"לא עבר עבירה מימיו ולא יעבור", הכוונה היא שהוא הצליח ליצור בעצמו מצב נפשי שכזה שבעיניו עתה מופרך להניח לנפש הבהמית לנצח במלחמה. במילים אחרות, מדובר על מצב בתודעה של האדם ובהסתכלות שלו על כישלונותיו.

לכן, מי שחוזר בתשובה ומחליט שמעכשיו הוא מקבל עליו עול מלכות שמים לחלוטין – הוא נעשה בינוני מחדש.

אדמו"ר הזקן מביא את לשון חז"ל לגבי הרשעים, "רשעים מלאים חרטות", ומעניין הדבר: אם הם אמנם מלאים חרטות, מדוע הם לא מפסיקים להיות רשעים ומקבלים על עצמם עול מלכות שמים? כיוון שהם לא מלאים תשובה; הם מלאים חרטות – מה שנקרא היום "ייסורי מצפון"; הם חשים שלא בנוח כשהם עוברים ח"ו על רצונו יתברך, אבל הם אינם מוכנים לחולל בנפשם שינוי אמיתי, וכוודאי לא לשנות את כל התודעה שלהם ולהגיע למצב שבו מופרך בעיניהם לעבור עבירות.

לעומתם, הבינוני הוא יהודי שמצליח לפעול בעצמו את השינוי הזה. גם זו כמובן עבודה עצומה, אך היא שייכת לכל אחד. אין אדם שאינו יכול להיות בינוני. גם מי שנששל, רחמנא ליצלקן, יכול לקבל על עצמו עול מלכות שמים, לשנות את השקפתו הפנימית ולהתחיל להיות בינוני מחדש.

הרב אבן-ישראל: במובן עדין יותר, ניתן למצוא את ההגדרות של 'בינוני' ואפילו של 'צדיק' אצל כל אחד ואחד. בדיוק כשם שחלק ניכר מהזמן אנשים נכשלים במחשבה, בדיבור או במעשה, ובכך הם נחשבים רשעים, ישנם רגעים או דברים מסוימים בהם אנחנו בינוניים, הווי אומר: אף שלא הצלחנו לשרש לחלוטין את המשכּה והתאוה של הנפש הבהמית לאותם הדברים, מופרך לנו לעשות אותם בפועל; וכמו כן, יש דברים מסוימים שאין לנו כל תאוה אליהם, אלו פרטים שבהם אנחנו צדיקים!...

להיות נקרא עובד אלהים את מי אנו עובדים?

לעיתים יהודי חש שמצבו בעבודת ה' שפיר לחלוטין. הוא עוסק בתורה ושקוע בלימודו, מדקדק במצוות קלה כבחמורה ואף מרבה בהידור מצווה. האם עבודת ה' על פי ספר התניא היא רק עבור אלו המנהלים מלחמות פנימיות ושרויים בהתמודדויות שונות, או שבכל שלב ומצב יש צורך בעבודת ה' ביגיעה מיוחדת?

הרב אבן-ישראל: אדמו"ר הזקן מביא בנושא זה את דברי הש"ס בחגיגה (ט, ב) על מאמר הכתוב "ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע, בין עובד אלקים לאשר לא עבדו", ומאריך בדברים על פני פרק שלם. הגמרא מקשה, שלכאורה "צדיק" ו"רשע" הם הם ה"עובד אלקים" ו"אשר לא עבדו", ואם כן מה פשר כפל הלשון בכתוב. והתירוץ הוא, "עבדו ולא עבדו תרוייהו צדיקי גמורי נינהו, ואינו דומה שונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה ואחד".

אדמו"ר הזקן מבאר, שהעיקרון שמאחורי הדברים הוא שבירת הטבע והרגילות. אדם שכבר קנה לעצמו הרגלים מושלמים הוא אכן צדיק, אך אינו נקרא "עובד ה'". הוא נקרא "עבד" על שם שהוא עבד בעבר, אך כעת הוא כבר מתנהל על פי ההרגלים שרכש לעצמו בזמן העבודה, ואילו מהבינוני נדרש להיות תמיד במצב של "עובד ה'".

הרב רסקין: המילים "עובד" ו"עבודה" מגיעות מאותו השורש בלשון הקודש. "עבודה" פירושה תהליך המשנה את המהות, כמו "עיבוד עורות" שהופך אותן מעור של בהמה לקלף שניתן לכתוב עליו פרשיות לתפילין, למשל. נמצא שהלשון "עבודה", בשונה מ"מלאכה", נופל על דבר הבא מתוך מאמץ ויגיעה.

לפי זה, עבודת ה' היא מאמץ שמביא לשינוי המהות. זהו תהליך מורכב הדורש יגיעה.

בתחילה, לפי הביאור של אדמו"ר הזקן במהות הבינוני, היה ניתן להבין שעצם העמידה על המשמר שלא להיכשל ח"ו בעבירה במחשבה, בדיבור או במעשה, הינה עבודת ה' מספיקה לבינוני.

משום כך, כשמדובר באברך כולל, למשל, שכבר התרגל לסדר יום תובעני יחסית של לימוד תורה כדבעי, הוא יכול לנוח על מי מנוחות. ברם, בפרק טו בתניא אדמו"ר הזקן מחדש עניין מיוחד: מהותה של עבודת ה' של הבינוני היא לא רק המלחמה שלו על ההכרעה בפועל – שלא לעבור עבירות ח"ו; חלק מעצם העבודה הוא שהבינוני יאתגר את עצמו כל הזמן מחדש ויצליח לפרוץ גם את ההרגלים הטובים שסיגל לעצמו, ש"יצא מעצמו" ויעשה יותר מהטבע וההרגלים שלו (כשבהמשך התניא, בפרק כ"ז, מבואר העניין המיוחד שיש בשבירת הטבע).

הרב אבן-ישראל: מסופר על נכדו של אדמו"ר הזקן, רבנו ה'צמח צדק', שנכנס אליו אחד מחסידיו והתלונן שהוא אינו מצליח בעבודת ה' ואין לו חשק לשבת וללמוד תורה כדבעי. ענה לו הצמח צדק: ומה אעשה שלי יש חשק ואני מצליח בזה?...

אצל יהודים שומרי תורה ומצוות, הרבה פעמים אין כל עבודה של ממש. נקודת המוצא לרוב היא שאנחנו עושים את מה שטוב לנו ואת הדברים שהתרגלנו אליהם, ונמצא שאנחנו לא באמת עובדים את הקב"ה. כשעושים דבר שהוא כבר טבעי לנו, בלי אתגר והתגברות, זו אינה עבודת ה'. ייתכן בהחלט שאיננו עובדים את הקב"ה, אלא את עצמנו – אנחנו עושים מה שטוב לנו ונראה לנו נכון.

או מה הפתרון? ליצור מאבק על כל שמירת שבת או בכל פרט ופרט בדיני כשרות ח"ו?!... מובן שלא זו המטרה. אלא שכדי לעבוד את הקב"ה גם בלימוד התורה וקיום המצוות צריך בכל עת להתקדם ולעשות דברים שהם מעבר לטבע ולרגילות שלנו, ורק כך זו עבודת ה' אמיתית. זו כוונת הגמרא בהבדל בין מי ששונה פרקו מאה פעמים למי ששונה מאה ואחת – בזמנם היו רגילים לשנות את פרקם מאה פעמים, ואילו הפעם המאה ואחת הייתה מעבר לרגילות ולמקובל. כאן הוא המבחן האם עובדים את הקב"ה או את עצמנו.

אדמו"ר הזקן דורש שהאדם ישתנה כל הזמן, היינו שבתוך עשיית רצונו של מקום לא נעמוד באותו מקום אלא נחיה בתנועה תמידית.

הרב שילת: באחד ממאמריו מוסיף אדמו"ר הזקן נקודה נפלאה ועמוקה: אין הכוונה שכל מאה הפעמים הראשונות בהן האדם חוזר על תלמודו, כפי הרגילות באותם ימים, ובנידון דידן – קיום רצונו יתברך בהתאם לטבע ולהרגל, אין זה נחשב לעבודת ה', ואילו הפעם המאה ואחת, שבירת הרגילות והטבע, רק היא נחשבת לעבודה; לא ולא, שהרי כשאדם מוסיף פעם אחת ויוצא מההרגלים שלו, הוא מגלה למפרע שגם את כל מאה הפעמים הראשונות הוא לא עשה מצד ההרגל אלא מפני שהתכוון לעבוד בכך את הקב"ה!

למעשה, ההגדרה הזו של "עבודת ה'" קיימת אצל כל אחד ואחד, בכל רמה ובכל מצב. על האדם תמיד להעמיד את עצמו בכור המבחן הזה, ולעשות יותר ממה שהוא יכול ורגיל לעשות.

הרב אבן-ישראל: באחד ממכתביו, כתב הרבי זי"ע רעיון מיוחד: ידועה תורת הבעש"ט שמכל דבר שיהודי רואה או שומע, עליו ללמוד לקח לעבודת ה'. מהי ההוראה שניתן ללמוד בעבודת ה' מפצצת אטום?

פצצת אטום עובדת על העיקרון שכשמגיעים לחלקיק הבסיסי ביותר של החומר, ומצליחים לבקע גם אותו – מתפרצת החוצה אנרגיה ועוצמה אדירה.

בדיוק כך הדבר גם בעבודת האדם לקונו: כשאנו מצליחים לשבור עוד חומה ועוד חומה ולעבור את מה שנראה לנו כבלתי עביר, מה שמכונה היום 'לצאת מאזור הנוחות' – לא רק שאנו הופכים להיות עובדי אלוקים, אלא שזה גם המקור והמקום שיכולה לנבוע ממנו התחדשות של חיות עצומה שתלווה אותנו בעבודת ה'. שם מתגלה הנשמה האלוקית.

*

בשיחה זו עמדנו קמעא על כמה מהרעיונות המרכזיים של ספר התניא, תוך השתדלות להדגיש כיצד הדברים שייכים גם בזמננו זה בעבודת ה' היום-יומית של כל אחד. עם זאת, אין ספק כי העיון בספר עצמו והלימוד של פרקיו בצורה מסודרת יאיר אור חדש בנפשו של הלומד, ויסייע בעדו ללכת בדרך העולה בית אל. טעמו וראו כי טוב ה'.

א חסידישע פארבריינגען

עם הרב אשר פרקש, משפיע בישיבת 'תומכי תמימים'

מוגאולה פרטית לגאולה כללית

בן מלך שרוי במאסר, וכי לא נחוס עליו לפדותו מעביו? < אנו מתנוודדים בין טוב לרע, בעולם סביבנו ובתוכנו פנימה, אבל ביכולתנו לייקר ולהבליט צד אחד על משנהו < החסיד העני לא הבין מדוע אחיו העשיר צריך בביתו חדרים רבים, ואדמו"ר הזקן מלמדנו להפוך את חיינו לאחדות שלמה וכוללת >> התוועדות מיוחדת לחג הגאולה

הדברים מפעימים. י"ט כסלו - אומר הרבי - אינו ציון דרך השייך כביכול להיסטוריה בלבד; אכן זהו דבר משמח מאוד שאדמו"ר הזקן יצא ממאסרו וראוי לשמוח על כך, אך ההסתכלות החסידית על היום הגדול הזה היא כיום של גאולה פרטית לכל אחד ואחד. גאולה פנימית ואישית, שכל אחד מאיתנו נדרש לחולל בנפשו. הרבי מפרט מה הם הדברים מהם עלינו להיגאל: "האוסרים ומנגדים על חלק הטוב והחסד שבכל אחד מ'ישראל". כלומר, אצל כל אחד מאיתנו ישנה נקודה של חסיד, של חסד. וי"ט כסלו מבשר לנו שעל ידי תורת החסידות אנו יכולים להשליט עלינו את חלק ה'חסיד' שבנו, "והיה חלק זה למושל ושולט, והיה האדם לחסיד".

מהו חסיד? "חסדים יאהב ויעשה". ההגדרה הבסיסית של חסיד היא שהוא גם אוהב וגם עושה חסדים. באהבה לבדה לא די, כמוכר, אם היא אינה מגיעה לידי פועל... ומאיך גיטא, על הפעולה המעשית עצמה להיות חדורה ומלאה רגש. אדמו"רי חב"ד תבעו שהחסידים יגיעו למצב בו יש להם תענוג בעשיית טובה ליהודי.

הרבי ממשיך ומפרט שני שלבים בחסד שהחסיד עושה: "גומל חסד עם נפשו, וגומל חסד עם זולתו". חסד אמיתי מתחיל אצל האדם עצמו, בתוך תוכו. מהי הגמילות חסדים? העצמית? אילו היה מדובר על גמילות חסד כהלל הזקן שהלך לגמול חסד עם "העלובה", כסיפור הגמרא, כנראה שהמדובר היה לדאוג לצרכים החיוניים של הגוף והנפש הבהמית. אך גמילות חסדים עם הנפש, היא כדברי רש"י במסכת שבת (קכו, ב - אליו הרבי מציין בשולי מכתבו): "ועיין תפלה

נו עומדים תחת השפעת אורו של חג הגאולה י"ט כסלו, וזו ההזדמנות המתאימה להתבונן בלקח שעלינו ליטול מיום זה לכל השנה כולה. באחת השנים הראשונות להנהגתו, לקראת י"ט כסלו תשי"ד, שיגר כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זי"ע אגרת מיוחדת "אל אנ"ש ואל כל אחינו בני ובנות ישראל באשר הם שם, ה' עליהם יחיו".

בפתיחת המכתב, הרבי מתאר בסגנון מיוחד את התוצאה שיום י"ט כסלו צריך לחולל בכל אחד מאיתנו, וכך כתב:

בקשר עם חג הגאולה יום י"ט כסלו, גאולת רבנו הזקן, בעל התניא והשלחן ערוך, ממאסרו על הפצת תורת חסידות חב"ד הדרכותיה ומנהגיה, אשר גאולתו ויציאתו לחירות הן התחלת היציאה למרחב, ההתרחבות וההתפשטות של שיטת ואורח חיים של חסידות חב"ד בפרט, ושל החסידות בכלל -

הנני בזה להביע ברכה פנימית, אשר כל אחד ואחת מאתנו ייגאל ויגאל את עצמו מכל הענינים - שמבפנים ושמבחוץ - האוסרים ומנגדים על חלק הטוב והחסד שבכל אחד מ'ישראל', והיה חלק זה למושל ושולט, והיה האדם לחסיד, כי חסדים יאהב ויעשה, גומל חסד עם נפשו וגומל חסד עם זולתו - על ידי האהבה המשולשת: אהבת ישראל אהבת התורה אהבת השם, אשר - כולא חד.

א

היינו בכלל גמילות חסדים, דכתיב (משלי יא) גומל נפשו איש חסד". כלומר, התפילה היא גמילות חסדים עם הנפש. הנשמה האלוקית רוצה להתחבר לקב"ה, אך היא נמצאת במאסר. יש לה כיסופים ותשוקה לאלוקות, אבל היא כלואה בתוך הגוף. וכשאנחנו נותנים לה לעשות זאת, מקדישים לכך זמן ועוסקים בזה באמת וברצינות, אנו גומלים חסד עם הנשמה.

יש ניגון חסידי על מילות התפילה: "כל עצמותי תאמרנה ה' מי כמוך, מציל עני מחזק ממנו ועני ואביון מגדלו"; למען האמת זהו לא ממש ניגון, אלא 'תנועה' שאדמו"ר ה'צמח צדק' היה מתפלל איתה, והחסידיים שמעו אותה והפכו אותה לניגון.

מיהו ה'עני' עליו מדבר הפסוק? זו הנפש האלוקית. היא במצב של עני ואביון, במאסר הגוף, והתפקיד שמוטל עלינו ב"עבודה שבלב זו תפילה" הוא לגאול אותה ממאסרה. כשאנו מקדישים זמן לנסות לכוון התפילה כראוי, לנסות להתחבר ולהקשיב למילים שאנו אומרים - אנו גואלים את הנשמה שלנו מהמאסר, וכך מתחילה גמילות החסדים של החסיד.

בעבודת ה' אין משחקים

בעצם היום הזה, י"ט כסלו, גם נדפס ספר התניא בפעם הראשונה (בשנת תקנ"ז - שנתיים ימים לפני המאסר והגאולה בשנת תקנ"ט). במכתב הנזכר מעורר הרבי על לימוד הפרקים כ"רל"ד בספר התניא קדישא, בהם אדמו"ר הזקן מעורר ומדריך כיצד להיות בשמחה.

לפעמים נדמה לנו שהשמחה הנדרשת מאיתנו, כציווי "עבדו את ה' בשמחה", היא מעין דרישה לרמות את עצמנו ח"ו - לשכוח מהמציאות מלאת הקשיים והבעיות ולעבור לחיות בחלום ובדמיונות, בעולם שכולו טוב; רק בעולם ההוא אין מקום לדאגות וצרות ואפשר לשמוח כדבעי...

אולם אם בספר התניא עסקינן, אין מקום לחשוב על חיים שאינם אמיתיים. הלא כבר בעמוד הראשון של הספר מדגיש אדמו"ר הזקן את העיקרון הזה: על דברי חז"ל האומרים שמשביעים את התינוק קודם לידתו, בין השאר, "...ואפילו כל העולם כולו אומרים לך 'צדיק אתה', ה'ה בעיניך כרשע' - הוא מקשה: "אם יהיה בעיניו כרשע, ירע לבבו ויהיה עצב ולא יוכל לעבוד ה' בשמחה בוטוב לבב; ואם לא ירע לבבו כלל מזה, יכול לבוא לידי קלות ח"ו". כלומר, עוד קודם שנכנסים אל הספר עצמו ומגלים את הסודות ושפע הרעיונות של התניא, אדמו"ר הזקן מבהיר בעצם השאלה נקודה בסיסית: אין כאן משחקים. לא ייתכן שמישהו יהיה "שמח" בצורה מעושה, היינו שיהיה בעיניו כרשע ובמקביל יעבוד את ה' בשמחה. אם הוא בעיניו כרשע - הוא אמור להיות עצוב ומדוכא. ואם הוא שמח למרות זאת - הוא יגיע לידי קלות ראש!

זו השאלה בה נפתח התניא, כשהתשובה ניתנת לה רק לאחר יותר משלושים פרקים, אך כבר השאלה מבהירה את הכיוון אליו רוצה אדמו"ר הזקן להוליך אותנו: עבודת ה' זו חוויה אמיתית שלא ייתכנו בה סתירות. השמחה על פי החסידות היא שמחה אמיתית ומהותית, המגיעה ממקום פנימי בנפש ואי אפשר להעמיד בה פנים.

ומה באמת התשובה? אדמו"ר הזקן מבאר בפרק ל"א, שאיננו משקרים לעצמנו חלילה. אנו צריכים לדעת את האמת: "אמת הוא כן בלי ספק שאני רחוק מאד מה' בתכלית ומשוקץ ומתועב כו'; אך כל זה הוא אני לבדי, הוא הגוף עם נפש החיונית שבו, אבל מכל מקום יש בקרבי חלק ה' ממש!"

המהות הפנימית של כל יהודי - מחדד רבנו - היא הנשמה האלוקית שבקרבנו. ואם כן, "ולזה אשים כל מגמתי וחפצי להוציאה ולהעלותה מגלות זה להשיבה אל בית אביה כנעוריה". כשאשים כל מגמתי בתורה ומצות... ובפרט במצות תפלה, לצעוק אל ה' בצר לה מגלותה בגופי המשוקץ, להוציאה ממסגר ולדבקה בו יתברך!"

הווי אומר: בשעה שהאדם מתפלל וצועק אל ה', הוא גומל חסד עם נפשו ומשחרר אותה ממאסרה. "ואין לך שמחה גדולה כצאת מהגלות

והשיבה כמשל בן מלך שהיה בשביה וטוחן בבית האסורים ומנוול באשפה ויצא לחפשי אל בית אביו המלך"; ובמשפט תמציתי קובע אדמו"ר הזקן: "וזאת תהיה עבודתו כל ימיו בשמחה רבה!"

בתקופה מתוחה זו בה מתחוללת מלחמה בארץ הקודש והעם היושב בציון נתון בסכנה, כשבחלל האוויר מרחפות שאלות קשות לגבי פדיון השבויים מאחינו בני ישראל, הדברים הופכים למוחשיים שבעתיים. מחד, אנו רואים את הניסים הגלויים בכל יום ואת החטופים שהצליחו כבר לגאול מהשבי, ומאידך גיסא המצב הכללי דורש רחמי שמים מרובים.

אחד הדברים שתורת החסידות מלמדת אותנו, הוא להביט על הדברים שאנחנו רואים בעולם שסביבנו ולמצוא אותם בתוכנו פנימה, בענייני עבודת ה'. כשם שיש מלחמה בעולם, יש מלחמה בנפש. ספר התניא מלמד שמלחמה פנימית ניטשת בקרבנו והחיים אינם קלים. יש לנו נפש אלוקית ונפש בהמית, ויש כאן מלחמה יום-יומית - מלחמת קיום, כשהמטרה העיקרית של המלחמה היא לנצח את האויב לחלוטין ולשחרר את השבויה, הנשמה, ממאסרה, "להשיבה אל בית אביה כנעוריה".

על מה בוחרים להתמוקד

זכורני שבאחת הפעמים שזכיתי להיות נוכח בהתוועדות שמחת תורה אצל הרבי, הוא דיבר בקדשו על פסוקי "אתה הראת שאומרים קודם ההקפות. הרבי אמר שהוא יתחיל לבאר את הפסוקים מהסוף להתחלה, כיוון שמישהו צריך להגיע כל רגע והוא רוצה להספיק עד הגעתו לבאר כבר את הפסוקים האחרונים... בכלל, מדי שנה בשמחת תורה ראו אצל הרבי רוממות הרוח, אך התבטאות שכוו הייתה נדירה ומיוחדת. בין אחד הביאורים למשנהו הרבי עצר ואמר: נראה שמישהו מתמהמה מלהגיע - נבאר בינתיים פסוק נוסף...

באותה הזדמנות ביאר הרבי את הפסוק "ויהי בנסוע הארון ויאמר משה וגו'", על פי דברי אדמו"ר הזקן בתניא (פרק מ"ב) "כי כל נפש ונפש מבית ישראל יש בה מבחינת משה רבינו ע"ה, כי הוא משבעה רועים הממשיכים חיות ואלהות לכללות נשמות ישראל". הרבי אמר בזעקה: משה רבינו שבכל אחד ואחד צועק, "ויאמר משה: קומה ה' ויפוצו אויביך, וינוסו משנאיך מפניך!" מיהו האויב הכי גדול? זו הנפש הבהמית; מיהו השונא הכי גדול? זו הגלות. והרבי אמר כשדמעות בעיניו: משה רבינו שבכל יהודי אומר ומתחנן "קומה ה'!"

בשעה שמדובר על היציאה מהמאסר והגלות ועל גאולה אישית ופרטית, לכל לראש מתחילים עם "גומל נפשו איש חסד"; תורת החסידות מלמדת אותנו לגמול חסד עם הנפש. להקשיב לקול הפנימי שלנו, לשים לב אל הנשמה. והיכולת שלנו לגאול את הנשמה מהגלות, גורמת לשמחה עצומה.

בפרק ל"א בתניא שם, יש פנינה מיוחדת השייכת ממש לתקופתנו ולמצבנו הנוכחי. אדמו"ר הזקן שואל: איך האדם יכול להיות שמח כשהוא יודע שעדיין יש בקרבו תאוות נחותות ובהמיות, והגוף שלו עדיין נמצא במצב נבזה ונמאס?

אומר אדמו"ר הזקן: "תיקר נפשו בשמחתה יותר מהגוף הנבזה". יש כאן תורה שלמה ודרך חיים: תחליט במה אתה מתרכז. ברור שיש חושך ולכלוך, בוודאי ישנן נקודות לא טובות, עדיין יש "אויביך" ו"משנאיך" - השאלה במה אנחנו בוחרים להתרכז. אנחנו מבקשים: "קומה ה'!", "תיקר נפשו בעיניו!"

כאמור, פעמים רבות אנחנו שרויים ב"כף הקלע" נוראה. בפרט בימים אלו, כשמחד מתפרסמים מדי יום בשורות איוב על יהודים שנהרגו על קידוש ה' בשמירה על בני ישראל, ומאידך רואים במוחש שהקב"ה מחולל ניסים למעלה מדרך הטבע. וכך גם בחיים הפרטיים של כל אחד - אנחנו נעים כמטוטלת בין אירועים שמחים למצבים הפוכים וחוזר חלילה.

היפוך להיות בחיינו דבר ממש. ולמשל, כשאנחנו עומדים להתפלל, לא יהיה בזה כביכול 'ציאה מעצמנו' ומ'אזור הנוחות' שלנו, אלא דבר טבעי ומוחשי.

חיים לא מפוצלים

בהתוועדות מסוימת, הרבי סיפר מעשה שמבטא מאוד את הרעיון הזה: היו פעם שני אחים, אחד חסיד והשני לא חסיד. החסיד היה עני, והשני עשיר (הרבי חיין ואמר: משום מה, בסיפורים תמיד זה כך...). לקראת החתונה של אחד מילדיו של החסיד הוא נזקק לסכום כסף גדול, ולכן הלך לבקש מאחיו העשיר שייתן לו את הסכום הדרוש בהלוואה. האח העשיר, שלא נפגש עם אחיו כבר תקופה ארוכה, שמח לראותו, ומיד הציע לו לסייר בביתו המרווח והראה לו את החדרים הרבים בו.

התפלא האח החסיד ואמר: אינני מבין, עבור מה אתה זקוק לכל כך הרבה חדרים?! חדר אחד כדי ללמוד, חדר נוסף כדי להתפלל, חדר נוסף כדי לאכול, רביעי כדי לישון, ועוד אחד כדי לנוח ולשחק בשעשועים שונים... לי יש בבית חדר אחד שמספיק לי לכל צרכי!...

המסר הרוחני מהסיפור הוא, שלעיתים, בלי תורת החסידות, החיים מפוצלים: ישנם החדרים, הזמנים והמקומות שמיועדים לענייני עבודת ה', התפילה ולימוד התורה, וישנם החדרים המיועדים לענייני העולם הזה, אכילה, שתיה ופרנסה. בחדרים הללו, של ענייני העולם, שם אני לעצמי; שם הציפיות ממני הן אחרות כביכול.

אולם תורת החסידות מלמדת אותנו שאין שני תחומים, והקב"ה צריך לחדור בכל פרט ופרט. עבודת ה' היא גם באכילה ושתייה, בעת השינה, בלבישת הבגדים ובהליכה לצרכי החיים השונים - כל פרט ופרט צריך להיות חדור באור אלוהי. באחד ממכתביו ביאר הרבי את דברי אדמו"ר ה'צמח צדק' על הפסוק "אחד היה אברהם", ומתוך הדברים הגדיר מהו חסיד. כך פירש הצמח צדק את הפסוק: "באברהם האיר ה'אחד' בכל העניינים, והוא נהיה 'אחד' יגער". הרבי הסביר כך:

בתחילה האיר "אחד" באברהם - היו שני דברים, אחד ואברהם, והראשון האיר בהשני, ולא עוד אלא שהאיר בכל ענייניו של השני. אבל אחר כך נתעצמו להיות דבר אחד - אברהם נעשה א אחד יגער.

ועל דרך מה שכתב הרמב"ם (הלכות דעות רפ"ה): כשם שהחכם ניכר בחכמתו ובדעותיו והוא מובדל בהם משאר העם, כך צריך שיהיה ניכר במעשיו במאכלו ובמשקו ובבעלתו ובעשיית צרכיו ובדיבורו ובהילוכו ובמלבושו ובכלכלו דבריו ובמשאו ובמתנו.

...ועל דרך זה הוא תוכן דרישת נשיאי חסידות חב"ד מאת השייכים אליהם, שיהיו חסידים, היינו להיות לא רק איש ואשה אשר מאיר בו ובה אור החסידות, אלא שיתעצמו עם אור תורת החסידות ומדות חסידות עד שיהיו לאחדים ממש.

זה המסר של י"ט כסלו: עלינו לשנות את נקודת המבט. אין 'אני' שהוא גם חסיד, אלא החסידות היא דבר אחד איתנו. אין חדר שבו אנחנו מי שאנחנו, בנפרד מהחסידות, חלילה... אחדותו יתברך מוכרחת לבוא לידי ביטוי בחיי היום-יום, כשכל פינה וכל חלק בביתנו ובחיינו חדור בהשקפת העולם של תורת החסידות ש"אין עוד מלבדו". לחיים, לחיים ולברכה. ביום זה, י"ט כסלו, כל אחד צריך להחליט שהוא עומד להשתנות. אנו יכולים לשבור את ההסתכלות של הנפש הבהמית שלפעמים הבטנו דרכה, ולגאול את הנפש שלנו מהמאסר. ומהגאולה הפרטית והפנימית נגיע לגאולה הכללית של כל בני ישראל, בקרוב ממש. ■

אדמו"ר הזקן מציע כאן הסתכלות חדשה: איננו עוצמים עיניים ומתעלמים מהדברים הבעייתיים, אנחנו יודעים את האמת ומכירים בה. אך השאלה היא, כמה אני מתרכז? אני צריך להתרכז בחלק האלוהי שבי! זו אכן עבודה לא פשוטה בכלל ונדרש מאמץ כדי להגיע לכך, שעל אף ההכרה במציאות ובעציות, בכל זאת "תיקר נפשו בעיניו". זה לא רק פתרון לבעיית השמחה מול המציאות שנראית לא טובה, אלא זו הנקודה של י"ט כסלו: תורת החסידות דורשת מאתנו ונותנת לנו את היכולת לגלות את הפנימיות והאלוקות שבכל דבר, ולהתרכז בזה. לכל לראש מדובר בעבודה לגלות את הנשמה שבקרבו, "גומל חסד עם נפשו", וזו גם צריכה להיות ההסתכלות על הזולת: "חסדים יאהב ויעשה". לאהוב כל יהודי ולאהוב לגמול חסד עם הזולת - כי אנו רואים את הנשמה שבקרבו.

מהפכה בכל פרק

האמת היא, שכל פרק בתניא הוא משנה חיים. בצעירותי, למדנו בישיבה תניא כמו בשיבות רבות אחרות וגם שמענו שיעורים בתניא, אך לא הבנו מספיק עד כמה מדובר בדבר מיוחד ויקר. גם אני אישית התקשיתי להתחבר לעומק ולייחודיות של התניא - עד שבהזדמנות כלשהי שמעתי מאחד ה'משפיעים' רעיון מסוים שנחקק בי לכל החיים.

לאחר כל פרק תניא שאתה לומד - אמר לי המשפיע - התבונן וחשוב לעצמך מה הבנת בנושא לפני שלמדת, ומה התחדש לך לאחר שלמדת. לדוגמה, נתחיל מההתחלה: הנפש האלוהית והנפש הבהמית - מה חשבת על עצמך לפני התניא, ומה לאחריו. אם תעשה זאת ותתבונן כך לאחר כל פרק ופרק, תגלה שהתניא הוא ספר מהפכני. אין פרק אחד בתניא שאינו מחולל מהפכה בחיים שלנו.

המהפכה הגדולה של התניא היא המהפכה בהסתכלות על העולם. כשרואים את העולם במשקפיים של התניא, לא רואים מציאות שנפרדת מהקב"ה. להפך, בכל המציאות רואים את אחדותו יתברך.

תורת החסידות תובעת מאיתנו לשנות את המבט על העולם. אנחנו בני אדם, ומטבע הדברים בהסתכלות שלנו על המציאות, אנחנו נמצאים במרכז. כשילד נולד, כולם מסתובבים סביבו ומפנקים אותו, והאדם גדל עם תחושת ה'יש', בלשון התניא. אני צריך, אני רוצה. אני מציאות...

בדיוק בשביל זה מגיע אדמו"ר הזקן בתניא ומבקש שנחליף מבט. הוא מציע שנתבונן בכך ש"לעולם ה' דברך ניצב בשמים" - כל נקודה במציאות מתהווה בכל רגע מחדש, וגם לאחר בריאת העולם אין לשום דבר קיום עצמאי. "יודעת היום והשבות אל לבבך": כשנחשוב על כך, נבין באמת שכל המציאות שבה אנו חיים היא אחרת לגמרי מכפי שהיא נתפסת בתודעתנו במבט ראשון.

שינוי התפיסה הזה אינו מחשבה פילוסופית בעלמא ח"ו; היא משנה לחלוטין את מהות האדם. פעמים רבות כשלמדתי עם יהודים שונים את ההתחלה של 'שער היחוד והאמונה' - חלקו השני של התניא - והבנו יחדיו שהפירוש של הפסוק "אין עוד מלבדו" הוא שהקב"ה אינו רק השליט היחיד בעולם אלא שהוא המציאות היחידה ואין עוד מלבדו כפשוטו, הם יצאו מהכלים. זו השקפה שאמורה לשנות לחלוטין את החיים וההתנהגות.

כשאנו רוצים לתרגם את הדברים הגבוהים הללו לחיים היום-יומיים, ניתן להגדיר שיעיקר החידוש וההבנה הוא שאין שני חלקים מקבילים בחיים, אין "שני שבילים" - החלק בו לומדים, מתפללים ועושים את רצון ה', והחלק בו מתנהלים החיים הפרטיים שלנו. יש רק דבר אחד יחיד: הוא יתברך, ואין עוד מלבדו.

זאת אומרת, במילים פשוטות, שהמבט הזה מוכרח להתבטא אצלנו בחיי היום-יום. תורת החסידות אינה מבקשת להעסיק אותנו בענייני קבלה עליונים, אף שהיא עוסקת גם בהם. תפקידה של תורת החסידות הוא לגרום לנו להכניס את הקב"ה אל מציאות החיים עצמם, שהקב"ה

משפיעים לדורות

בעקבות גדולי משפיעי חב"ד

עוללה של
הלכה

תלמידו חביבו של אדמו"ר הרש"ב זי"ע מליובאוויטש שיצק מים על ידיו, קיבל ממנו מסורות רבות בענייני הלכה ומנהג, ושימש כ'רב החצר' בעודו צעיר לימים • האברך כמדורשו שעסק במסירות נפש בהרבצת תורה ויהדות ברוסיה בזמן מלחמת העולם הראשונה והשלטון הסובייטי • דברי ימי חייו של הגאון החסיד רבי יעקב לנדא זצ"ל, שניהן ברבנות ברוסיה ובלטביה ולימים כרב העיר בני ברק במשך למעלה מיובל שנים

הרב לוי יצחק הולצמן

רצוה לשחררו...
בפקודת הרבי אף שימש כ'רב החצר' וכל הנושאים ההלכתיים בבית הרבי נקבעו על פיו. "בבית התחילו לשאול אצלי שאלות בהלכה", תיאר זאת לימים. "הייתי במבוכה, כי לא ידעתי אם יש לי רשות לענות. באחרון של פסח הייתה שאלה על איזו תרופה בחדרו של הרבי, וגם הרבנית הייתה שם, ואמרתי שהתחילו לשאול אותי שאלות אך איני יודע אם יש לי רשות לענות. הרבנית 'נעלבה' ואמרה לי: ר' יעקב, אני לא אשאל אצל מי שלא הורו לי לשאול. עניתי לה: אלו שני דברים נפרדים, לכס מותר לשאול כיוון שציוו עליכם, אבל לי מותר לשאול אם מותר לי לענות... נענה הרבי: כן, כן, הנך יכול לענות, אני הוריתי שישאלו אותך. הגיעו הדברים עד כדי כך שפעם התבטאה הרבנית: אתה הרי יותר 'בעל הבית' ממני..."

באותם ימים חלה אביו הגאון את חוליו האחרון והשיב את נשמתו לבוראה, בעוד הגר"י צעיר לימים, פחות מבן עשרים. בני הקהילה רצו שימלא את מקום אביו ברבנות, אך למרות היותו מצויד בהיתר הוראה מגדולי הרבנים, סירב להצעה ולא ראה את עצמו ראוי לאצטלא זו, אך משבאו בני העיירה אל הרבי, ציווה עליו לקבל את הרבנות. כך תיאר זאת הגר"י עצמו: "על פי לחץ ידידי בית אבא ובהשפעתו של אדמו"ר מליובאוויטש נאלצתי לקבל עלי את הרבנות כממלא מקום אביו, למרות גילי הצעיר. כשלוחי הציבור נסעו לשם ר' שלום יצחק בקר, ר' מרדכי הורביץ ור' לייב מטוסוב אל האדמו"ר לליובאוויטש. גם אני נסעתי איתם וביארתי לאדמו"ר כמה יקשה הדבר בשבילי, אך גברה עלי גזירת הרבי ונכנסתי בעול זה בלב כבד".

בשעת אפיית המצות פקד הרבי שקודם בואי אל האפייה לא יגעו בשום דבר. כשחזרתי אחרי אפיית המצות עבור בית הרבי, שאלני הרבי האם הכל היה בסדר, ועניתי 'הלב שלי רגוע'. השיב הרבי: 'אם הלב שלך רגוע, אני מרוצה'. פעם אמר לי הרבי שמנהגו היה לשמוע תמיד קריאת התורה מתוך החומש, אולם 'מאז שהתחלת לקרוא בתורה, הנני סומך שהכל בסדר', והיה מביט בספר תורה עצמו בשעת הקריאה..."

הקברה המיוחדת אל הרבי לא התקבלה אצלו בקלות ראש אלא בחרדת קודש. הוא סיפר שבכל פעם שהרבי היה פותח את הדלת הייתה נופלת עליו אימה ופחד, עד שאפילו הרבנית הבחינה בכך ואמרה לו: "מה אתה מפחד ממנו, הוא לא יעשה לך דבר"... בהזדמנות אחרת התעוררה שאלה הלכתית בעת הסעודה במחיצת הרבי, כאשר הבחינו בעצם שבורה בעוף, והגישו אותו אל הגר"י בכדי שיפסוק מה הדין. אך הוא לא העז לומר פסק הלכה ברור בפני הרבי ורק הניח את אצבעו בכדי להראות שיש יותר מהשיעור הנדרש בין גוף העוף לבין השכר וזה כשר. אך הרבנית לא הבינה את כוונתו, והוא נאלץ לומר בשפה רפה "אפשר". הרבי שמע זאת והגיב: "ניט אזוי, זאג כשר!" (=לא כך, אמור בפירוש 'כשר'). לאחר מכן הוסיף הרבי שזקנו בעל ה'צמח צדק' אמר שהפסוק "קסם על שפתי מלך" נאמר על רב, שכאשר רב אומר שדבר מסוים הוא כשר הרי זה כשר.

באותן השנים התחקה הגר"י אחרי כל פרט ופרט בהנהגת הרבי וברגישותו הבחיין גם בהנהגות מיוחדות של דקדוקי הלכה אותן הצניע הרבי מן הציבור. פעם ישב בסוכה כאשר הרבי נכנס וביקש לשהות רגע בסוכה לבדו, ומיד לאחר מכן יצא מן הסוכה. הגר"י שיער כי היה זה מפני שהרבי היה זקוק לבלוע טבליה קטנטנה של תרופה שהיה לוקח מידי יום, וכדי שלא יבחינו בכך שהוא מהדר לעשות זאת בסוכה ביקש ממנו לצאת.

בימים ההם נסע הגר"י בשליחות הרבי ברחבי רוסיה בכדי לתקן ולחזק את מצב היהדות בערי השדה, דבר שהיה נדרש בייחוד בערים שהיו בעבר מחוץ לתחום המושב' ולא היו בהן בתי כנסת, מוסדות חינוך ומקוואות, ובזמן המלחמה היגרו אליהן רבבות יהודים. כך, בעיצומה של המלחמה, נסע מעיר לעיר והביא אתו תשמישי קדושה וכספים בכדי להקים מקוואות ומוסדות שונים. מלבד הסכנה הגדולה בנסיעות עצמן, עמד הגר"י עצמו בסיון

רב החצר

הרב הצעיר הוכיח את עצמו עד מהרה במסירותו לקהל עדתו, אך כעבור שנים ספורות פרצה מלחמת העולם הראשונה ואילצה אותו לעזוב את העיירה וליתול את מקל הנדודים בידיו, מפחד הגיוס לצבא. הגר"י הרחיק נדוד והגיע לחצרו של הרבי שהייתה אז ברוסטוב, שם דר כבן ביתו של הרבי וזכה לאותות חיבה וקירוב מופלאים. הוא התגורר בחדר בדירתו של הרבי, וכשבאו חסידים לשהות בצל הרבי היו מניחים בחדרו את חפציהם, דבר שהעיק עליו שכן היה מסודר בטבעו. כשסיפר על כך לבנו של הרבי (לימים אדמו"ר הריי"צ זי"ע) והלה הודיע על כך לאביו, נענה הרבי ואמר: "אם המזון לא מתאים לו - אני יכול להניח לזה, אבל מהדירה איני

כפול מחמת היותו מחויב בגיוס. הרבי הרי"צ ביקש את ברכת אביו הרש"ב עבורו, ואמר בלשון זו: "רב הארמון (כלומר, הגר"י שהיה רב החצר) צריך ישועה". השיב הרבי: "ווער, ר' יעקב? ער איז א כשר'ער" (=מי, ר' יעקב? הוא 'כשר'). הדברים יצאו מפי הרבי והגר"י ידע שאין לו מה לחשוש יותר מהשלטונות, דבר שנתן לו את האומץ לפעול במסירות נפש אל מול הסכנה.

"חשך עולמי בעדי"

"לאחר הסתלקות הרבי נ"ע, חשך עולמי בעדי והעולם הזה איבד את ערכו בעיני. לכן כתבתי פדיון נפש על ה'אוהל', שאזכה להיקבר בתוך החמישים אמה של ה'אוהל'. במילים הללו תיאר הגר"י את שברון ליבו העצום אחרי הסתלקות הרבי הרש"ב בב' ניסן תר"פ. "כשחזר כ"ק אדמו"ר מוהרי"ץ בערב ראש השנה מאוהל הרבי, אמר לי: אבא ציווה למסור לך שלא תכתוב שטויות".

רבים מזיכרונותיו של הגר"י הגיעו לידינו בזכות רשימת הזיכרונות שכתב ושלח בהמשכים לכ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זי"ע לפי בקשתו. בין הדברים תיאר מעשה שאירע לו בסמיכות להסתלקות: "אחרי ההסתלקות הנה מלבד שעולמי חשך בעדי, הייתי במצוקה כלכלית נוראה. החלטתי פעם שאלך לאוהל הק' ולא אגיד שום תפילות, כי אם אכנס כמו שהייתי נכנס לרבי בהיותו אתנו בעולם זה. הלכתי ושפכתי מר שיחי וחזרתי".

בדרכו חזרה חיפש לחם משנה לשבת, ובדרכו הציעו לו לרכוש זוג עגילים שניתן להרוויח היטב ממכירתם שוב, וכך התגלגלו הדברים עד שהלך לבית הרבי הרי"צ ודפק על דלת חדרו בכדי לבקש ממנו הלוואה לרכשם. הרבי השיב שאין לו הסכום הדרוש, אך הציע לו לפנות למשרת ר' זלמן אידל והוא אכן הלווה לו, ואחרי תקופה אכן הרוויח ממכירת העגילים סכום נאה שסייע לו להתקיים כלכלית. כאשר הודה לרבי הרי"צ על עזרתו, שח בפניו הרבי: "כאשר דפקתם בדלת, שמעתי כעין בת קול: יענק'ל היה אצלי היום, הרחמנות גדולה עליו, צריך לעזור לו. נהיה לי לא טוב שאין לי בכדי לסייע, אך תיכף נפל ברעיוני לקרוא לזלמן אידל, ותודה להשם יתברך שהרווחתם".

במסדרונות השלטון הסובייטי

עם התגברות דורסנותו של המגף הסובייטי על חיי היהדות בברית המועצות, פעלו חסידי חב"ד בהנחייתו של הרבי הרי"צ לשמירת הגחלת היהודית, בין היתר באמצעות הקמת רשת מחתרתית של עשרות ישיבות בערים השונות. מלבד זאת, הורגש צורך במסגרת תורנית עבור מאות הצעירים היהודיים שחפצו ללמוד תורה ולהישאר מאוגדים, אך מחמת סיבות שונות לא היו יכולים ללמוד במשך כל היום. חלקם עברו לפונטנסטם בשעות הבוקר וחלקם למדו באוניברסיטאות ובתיכונים. מתוך דאגה לשלומם הרוחני, נדד הגר"י למוסקבה בשליחות הרבי והקים בה את ישיבת 'תפארת בחורים', מסגרת לימודים לשעות הצהריים והערב, שהחיתה את נשמות התלמידים וחזקה את מצבם הרוחני.

"כשהגעתי למוסקבה ובאתי לבית הכנסת של חסידי לובביץ',

שהצטיין מכל היתר בחמימותו הנפלאה", כתב לימים תלמידו ר' עמנואל מיכלין, "ראיתי שם את הצעירים שהתלכדו בו, לעמוד יחד בחטיבה אחת נגד עוכרינו שעשו הכל לעקור את אמונתנו. מבין כל הצעירים נתבלט אחד במיוחד, עטור בזקן ולבוש פראק שחור ששוליו מעוגלים. ניכר היה בו גם מראייה ראשונה שהוא איש בעל מטען פנימי ופוטנציאל רוחני גדול מעל לרגל אצל בחורי ישיבה. חוץ מזה, הייתה לו יד גם בתרבות הכללית. תכף נתברר לי שהוא מנהיגם וקברניטם של כל הצעירים, ולא עוד אלא שהיה להם חבר ומנחה גם יחד.

"בשנת תרפ"ב בימי חג הסוכות, הוא ארגן את אגודת הצעירים שקראו לה 'תפארת בחורים', לחזק את יהדותם של חבריה, לייצר סביבה חדשה, ללמוד ולהתפלל ביחד, לחגוג ביחד ואפילו לבלות ביחד. מי היה הקברניט הזה? היה רב צעיר, רווק עדיין, ר' יעקב לנדא, תלמיד וחניך הישיבה בליובאוויטש. הוא הצטיין מבחינות שונות מתלמידי הישיבה, היה חביב על הרבי הרש"ב ומקורב אליו אולי יותר מכל תלמידיו. רבו, המאור הגדול, האציל עליו בעומק רגשותיו, בכוח אמונתו וגם בכושר ההשפעה שלו".

השפעתו הכבירה של הגר"י נחקקה בקרב תלמידיו למשך כל ימיהם. כעבור עשרות בשנים, עם קריסת מסך הברזל, נסע בנו הגדול הגאון רבי משה יהודה ליב זצ"ל, ממלא מקומו לימים ברבנות בני ברק, למוסקבה ונכנס להתפלל בבית הכנסת 'מרינה רוסצ'ה' ששימש את יהודי העיר במשך כל אותן שנים אפלות. "כשהתיישבתי על מקומי בבית הכנסת", סיפר, "הבחנתי ביהודי מבוגר היושב מאחוריי ועוקב בעיניו רב אחרי כל הנועות. בסיום התפילה נפניתי ללכת לדרכי, הבחנתי שהוא נצמד אליי וכולש בעיניו אחרי כל תוויה שלי. אך עד מהרה התחלפה תחושת אי הנוחות בהרגשת נעימות יוצאת דופן של סגירת מעגל משפחתי מרגש. הוא ניגש אליי ביראת כבוד והסביר לי את פשר התנהגותו. התברר כי הוא נמנה על הבחורים שאבי קירב באותם ימים שבהם הפעיל את רשת 'תפארת בחורים' במוסקבה. היהודי המוסקבאי אמר לי: 'החלטתי לשבת מאחוריך בכדי לראות איך התפילה שלך נראית, אם יש איזו 'תנועה' בתפילה שאותה ירשת מאביך'...".

במוסקבה היה גוף ממשלתי שתפקידו היה לרכז את כל התלונות ששיגרו יהודים בנושאי יהדות. הממשלה עצמה לא העלתה על דעתה כמובן לטפל בתלונות וקיומו של

המשרד היה רק כ'מס שפתיים' כביכול דואגים הם לצרכי הדת, אך הגר"י מצא בו את הדרך למסדרונות השלטון. כך היה מבקר בו ואוסף מידע על הצרכים היהודיים בכל מקום, כל זאת תוך סיכון עצמי גבוה שכן לא הייתה לו אשרת שהייה בעיר. את המידע היה מעביר לידיעת הרבי הרי"צ שדאג לענייני היהדות בכל מקום באמצעות המחתרת היהודית-חסידיית עליה ניצח.

"באחד מביקוריו במשרד", סיפר בנו הגאון רבי אליהו שליט"א, "נחשף אבא למכתב שהגיע מיהודי העיירה הומיל ובו תלונה על תכנית מתאר עירונית שכוללת בניית כביש מהיר על גבי מתחם בית העלמין היהודי של העיר. בין הקברים שעמדו תחת סכנת חילול מיידית היה קברו של רבי יצחק אייזיק מהומיל, מגדולי חסידיו של אדמו"ר הזקן בעל התניא. אבא ניסח מכתב חריף ושיגר אותו ל... קרמלין. באותן שנים שלט ברוסיה הסובייטית המנהיג לאון טרוצקי שהיה צורך ישראל מהזן השטני ביותר ושפך דם יהודי רב, למרות שהוא עצמו היה יהודי. במכתב שאבא שלח לקרמלין, דרש לא פחות מפגישה מיידית עם טרוצקי עצמו.

"להפתעתו קיבל אבא מכתב שבו נאמר שהפגישה אושרה, הופיעו

הרבי הרי"צ ביקש את ברכת אביו הרש"ב עבורו, ואמר בלשון זו: "רב הארמון (כלומר, הגר"י שהיה רב החצר) צריך ישועה". השיב הרבי: "ווער, ר' יעקב? ער איז א כשר'ער" (=מי, ר' יעקב? הוא 'כשר'). הדברים יצאו מפי הרבי והגר"י ידע שאין לו מה לחשוש יותר מהשלטונות, דבר שנתן לו נפש אל מול הסכנה

רב הדומה למלאך. כ"ק אדמו"ר הרש"ב זי"ע

מעשה בכידונים ובקופסת טבק פסחית

הסיפור הפלאי הבא, שנרשם בידי הגר"י עצמו, מעיד היטב על גודל מסירותו לרבו ועל יד ההשגחה המשלמת לאיש כמעשהו: היה זה בשלהי מלחמת העולם הראשונה, כאשר גברה ידם של המהפכנים הקומוניסטים ואלו הטילו את חתנם על כל יושבי ממלכת רוסיה ועל היהודים בפרט. בעיר רוסטוב, מעוזו של אדמו"ר הרשב"י זי"ע, הורגשה היטב ידם הקשה של השלטונות החדשים. באחד הימים, פרצה כיתת חיילים חמושה לביתו של הרבי, במטרה לערוך חיפוש אחר מה שכינו "סודות אנטי-מהפכניים". בני הבית, שנצטוו לעמוד דום ללא ניע, חשו אימה נוראה לנוכח מראה החיילים המזויינים.

הרבי, ברוב חכמתו וצדקותו, העיר בשקט כי ראוי היה שיסירו את הכידונים מהרובים. אולם איש מהנוכחים לא העז להביא את דברי הרבי בפני החיילים, שענייהם בערו באש זרה של שנאת ישראל. אך כאשר שמע זאת הגר"י, יצא מבין העומדים באומץ לב שאין לשערו, ניגש אל מפקד הפלוגה וביקש ממנו בכבוד להתחשב ברצונו של הרבי ולהסיר את הכידונים. למרבה הפלא, ובניגוד לכל היגיון, נענה המפקד לבקשה והורה לחייליו להסיר את הכידונים מיד.

אך בכך לא תם המעשה. תוך כדי החיפוש, הבחין הרבי כי אחד החיילים גנב את קופסת הטבק המיוחדת ששימשה אותו בפסח. הרבי, שהקפיד על קלה כבחמורה, הביע את צערו על אובדן הקופסה היקרה לו, ואף הציע לפדות את קופסת הפח בקופסת כסף יקרה יותר. שוב נחלץ הגר"י לעזרת רבו, שם את נפשו בכפו ופנה למפקד בבקשה להשיב את הגניבה. למרבה הפלא נעתר המפקד לבקשה והורה בכעס גדול לחייל להחזיר את הקופסה מיד. למעשה, התברר לרבי כי הקופסה נפתחה בכיסו של החייל, ועל כן חשש שמא נגעה במשהו חמץ, ומחמת גודל דקדוקו בהלכה העיר כי לצערו קופסת הטבק כבר לא תוכל לשמש אותו בפסח.

עם צאתם של החיילים מפתח ביתו של הרבי, נפלט כדור מרובהו של אחד החיילים, פגע בראשו של החייל שגנב את הקופסה והרג אותו במקום!

הלא הוא הגאון הרוגצ'ובי, שהגר"י היה חביב אצלו כבן וניהל עמו התכתבות תורנית ענפה. שבועות ספורים לפני החתונה כתב אליו הגאון מכתב ובו ביאר לו את גדר החתן והכלה לפני האירוסין. הגאון אף כתב בשנת תרצ"ב מכתב המלצה לקבל את הגר"י לרבנות, "אם יקבל סמיכה ורשות אצל הרב מריגא שי... גם אני מסכים בזה שתוכלו לקבלו לרב בעירם"... "בהיותי רב צעיר ביותר", שח הגר"י, "שאל אותי הגאון 'מה עם אורח חיים?', אמרתי לו שאני זוכר את כל שולחן ערוך הרב, כי אז ידעתי יותר טוב מעתה... והשיב: 'אם כן הרי זה טוב'".

לוחם מלחמות ה'

בשנת תרצ"ד, כאשר החלו עבים להקדיר את שמי אירופה, נפרד הגר"י מקהילתו בעיר ליבאווע שבבלטביה ועלה לארץ ישראל. עם בואו לארץ שימש כרב במשך שנתיים ב'רמתים', היא הוד השרון, ובשנת תרצ"ו נקרא לכהן פאר כרב המושבה הצעירה בני ברק. המושבה נוסדה 12 שנים קודם לכן בידי יהודים חסידיים יוצאי פולין, אך עד מהרה התרבו בה תושבים שאינם שומרי מצוות. ה'הסתדרות' שלטה בשוק העבודה שלטון ללא מצרים, וכך כבשו תושבים אלו את כל עמדות המפתח והצרו את צעדיהם של שומרי התורה במושבה. לא היה חסר הרבה בכדי שסופה של בני ברק יהיה כשאר המושבות שנוסדו בידי יהודים תורניים והפכו לערים חילוניות, כפתח תקוה, ראשון לציון וזכרון יעקב.

מינויו של הגר"י היה המעשה ששינה את עתיד המקום. הגר"י נטל חלק בראש המאבק על הצביון התורני של המושבה, כאשר מאמציו

שם פרטים על מועד הפגישה ועל מיקומה המדויק במתחם הקרמלין. אבא התמלא חרדה. הוא ידע שבכניסתו לקרמלין ידרשו ממנו שיציג ניירות זיהוי, ובהעדר אשרת שהייה אחת דתו למאסר ממושך או גרוע מכך. בכניסה לקרמלין הוא רעד מפחד, אך אמר לעצמו שבמקרה שיבקשו ממנו תעודות, הוא יתן שחך שהוא שכת אותן בבית. כך הגיע לשערי הקרמלין והראה את המכתב הרשמי המזמין אותו לפגישה עם השליט הסובייטי. הפקידה, שהייתה המומה מהאומץ הנדיר, טלפנה למזכירו של השליט וזה אישר לה את דבר הפגישה. כשהגיע לפגישה, התקבל אבא על ידי מזכירו של טרוצקי. מתברר כי טרוצקי עצמו ששהה במקום והבחין באבי לא ראה חפץ להיפגש עם יהודי אורתודוקסי, והוא ראה בכך פגיעה במעמדו. משום כך המזכיר אמר לו ש'החבר טרוצקי' קיבל את התזכיר, ובכוונת עובדי הלשכה לטפל בפנייה ברצינות. בסופו של דבר, בית העלמין עצמו חולל, אך קברו של הרב מהומיל נותר שלם".

**כאשר הגיע אבי לבני ברק בשנת תרצ"ו,
ראה שלא מעשרים בחנויות הירקות
ומוכרים טבל, שכן התושבים כולם באו
מהז'ל ולא היו רגילים במצוות התלויות
בארץ. אבא היה הולך בעצמו בכל יום
לעשר בחנויות. רבי נחמיה צוקרמן ז"ל
היה מתלווה אליו וסוהב על כתפיו את
השק עם התרומות שאבא הפריש**

באותה תקופה קשר הגר"י קשרי ידידות מיוחדים עם כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זי"ע, שהיה אף הוא בימי בחרותו. פעם סיפר כי לעיתים היה הרבי מגיע לדירתו והיו יושבים ומשוחחים לילות ארוכים, ופעם אף הגיע אליו הרבי בכדי לברך על ארבעת המינים שהיו אז כמובן יקרי המציאות. בשנת תרפ"ה שהה הגר"י בלנינגרד (פטרבורג), בה התגורר הרבי באותה עת. היה זה לילה בהיר בלנינגרד והרבי לימד אותו את מהלך ותכונות הכוכבים, והראה לו ברקיע את צבירי הכוכבים המכונים 'העגלה הגדולה' ו'העגלה הקטנה'.

יציאת רוסיה

בתקופה בה קיבל הרבי הרי"צ אשרת יציאה מרוסיה, לאחר מאסרו בקיץ תרפ"ז, רצה לצרף את הגר"י לרשימת בני המשפחה שהורשו לצאת. אך באותה עת קיבל גם הוא במפתיע אישור לצאת מעמק הבכא, ואכן יצא עוד לפני הרבי והגיע לריגה בירת לטביה. השתדלן החסידי הנודע רבי מרדכי דובין הי"ד, שהיה חבר הפרלמנט הלטבי, השיג אישור ממשלתי עבור הגר"י לכהן כרב, וכאשר יצאו שניהם לקבל את פני הרבי בבואו ללטביה, פנה ר' מרדכי בחיוך אל הגר"י ואמר לו "קחו את ה'סמיכה' שלכם"... הרבי ששמע את השיחה הקפיד על השימוש בביטוי 'סמיכה', והעיר לר' מרדכי: "סמיכה' יש לו מה'מסמך' שלי" - כלומר מאביו הרבי הרשב"ב.

באותם ימים שלח אותו הרבי הרי"צ לייצג ולסייע בהקמת מוסדות חינוך בלטביה, כפי שמתברר ממכתבו למנהל המוסדות הכולל דברי שבח מופלגים על הגר"י: "כעת נוסע למחנהו הטהור ידידי הנעלה והכי נכבד הרב המפורסם והנודע מוהר"ר יעקב שי' לנדא, וכארבעה שנים עסק בהתייסדות והנהגת אגודות 'תפארת בחורים'... הנני לבקשו להראות לו כל העניין ולדבר אתו בזה כאשר ידבר איש עם רעהו, כי ראוי הוא לקירוב גדול, אשר מלבד גודל יחוסו, הנה מעלתו העצמי גדולה היא, בעל ידיעה רחבה ואיש אשר ברכה בו, בעל מדות נעלות ונשגבות".

עד כה לא בא הגר"י בברית הנישואין עקב צוק העיתים והטלטלות הרבות, אך בשנת תר"צ התחתן בשעה טובה בעיר דווינסק שבלטביה. מקום החתונה נבחר לכבודו של רב העיר שסידר את הקידושין,

נערץ על גדולי דורו. עם האדמו"ר בעל האמרי חיים מויזניץ' זצ"ל

עשה בעצמו, בלי אף עוזר ומשמש. זקני בני ברק עוד זוכרים אותו מסתובב באישון לילה ברחובות העיר, צרורות מפתחות בידו, ובודק את כשרות המזון בחנויות ובמפעלים. כך נשא את משא העיר על לבו עשרים וארבע שעות ביממה, ובמשך למעלה מיובל שנות רבנותו ראה את פעלו קורם עור וגידים והופך למבצר של תורה וחסידות. "ברוך השם, בבני ברק יש לי השגחה פרטית מיוחדת", היה אומר תדיר.

"כשמתבוננים עשרות שנים לאחור, מבינים אנו את גודל מעשיו של אבא שהובילו את בני ברק למצבה הנוכחית, שח בנו הגרמני"ל. "אמנם בני ברק נבנתה על ידי אנשי מעשה יראי ה', אך בלא רב שיחזק את ביצוריה לא היה לצביונה קיום. צא ולמד מהיישוב פתח תקוה, שמייסדיו היו חרדים וצדיקים מן הישוב הישן, בראשם הגאון רבי עקיבא יוסף שלזינגר זצ"ל, ובכל זאת הישוב לא נותר בצביונה כעיר חרדית. כאשר הגיע אבי לבני ברק בשנת תרצ"ו, ראה שלא מעשרים בחנויות ומוכרים טבל, שכן התושבים כולם באו מחו"ל ולא היו רגילים במצוות התלויות בארץ. אבא היה הולך בעצמו בכל יום לעשר בחנויות. רבי נחמיה צוקרמן ז"ל היה מתלווה אליו וסוחר על כתפיו את השק עם התרומות שאבא הפריש. באותה עת מצא אבא חמש רפתות בעיר שהיו חולבים בהן את הפרות בשבת, ונסע מיד לחפש 'גוי של שבת' שיחלוב אותן.

"עד בואו לעיר לא היה בה עירוב, הוא הקים ובנה עירוב במושבה. תקציב לשם כך לא היה קיים, הוא היה מעמיד צלחת בבית הכנסת הגדול כדי לאסוף פרוטות לרכישת חוטי ברזל ועמודים שנעשו מעצי פרס מיובשים. אבא היה בקי גדול בהלכות עירובין וידע כיצד להמציא בניית עירוב מפרוטות קלות אלו... נדרשו תחבולות לשמור על העירוב, כי באותה עת היו בבני ברק גם 'להכעיס'ניקעס' שנפשמ קצה בשינוי הרוחני שאבא החל לחולל והיו קורעים את חוטי העירוב ופוגמים בעמודיו. לא פעם הודיעו בעיצומו של יום השבת שהעירוב קרוע ומשפחות רבות נשארו בלי צ'ולנט בשבת, כי בימים ההם לא היו כיריים בכל בית אלא היו מעמידים את החמין אצל האופה וכל אחד היה בא לקחת את הסיר שלו ביום השבת ולהביאו לסעודת שבת בבית, כך שאם העירוב היה קרוע לא יכלו לטלטלו הביתה ונאלצו להסתפק באכילת חלה עם חתיכת דג..."

בימי המנדט הבריטי התחולל מאבק סוער על צביונה של בני ברק, "באותם הימים", סיפר הרב לייבל ווייס, ראש צוות המשגיחים של

בקודש פנימה

צרור אמרות שאמר הגר"י

בשם אדמו"ר הרש"ב זי"ע ואודותיו:

- הרבי לימד אותנו שלא לומר 'אחטא ואשוב' [כשמזכירים לשון זון אלא 'אחטא ואשוב', בכדי שלא לומר על עצמו ח"ו 'אחטא'.
- הרבי סיפר לי פעם שכשהוא יושב לבדו בחדרו ולומד 'ליקוטי תורה' יש לו השגה בעצמותו יתברך.
- פעם שמעתי ברכת 'על נטילת ידיים' בבוקר מהרבי, בעת שהיה החדר שלי במעון קיץ סמוך לחדרו ממש, ואז רעדו כל אברי. כל מילה הוציא בקושי רב.
- קבלה בידינו שבאם אוהזים כתביד של רבי ויחד עם זה קוראים את ה'פדיון נפש' או אומרים אותו בעל פה, אזי הוא פועל עבור אלו שיש להם התקשרות גדולה. הדבר היה מקובל אצל ה'נאענטע' [=המקורבים ביותר מבין חסידיו הרבי הרש"ב זי"ע] ולא כולם היו יודעים מזה, ולא פעם אחת גם אני עושה זאת.
- הרבי אמר שהלימוד באגרת התשובה של אדמו"ר הזקן הוא 'תיקון', והיה מורה למי שפגם ללמוד את אגרת התשובה ח"י פעמים בהשכמה.
- ב'יחידות' אצל הרבי היו מספרים הכל [כלומר, גם חטאים], אבל גם מבלי שיגידו לרבי היה יודע את מצב האדם הבא אליו, גם בעניינים רוחניים וגם בענייני בריאות וכדומה.
- הרבי היה צם הרבה, אולם היה מסתיר זאת מהרבנית והיה מבקש מהמשמש שיאכל במקומו מבלי להשאיר כל סימן שלא אכל.
- פעם נכנס הרבי הריי"צ לאביו הרבי בתשעה באב בבוקר, וראהו לבוש בתפילין. אמר לו הרבי: מה אעשה והנפש לא נותנת לי אחרת...
- הרבי היה אומר מאמרי חסידות בקול גדול מאוד, עד שאפילו כשהיו מצלצלים להבדיל אלף אלפי הבדלות בפעמוני הטומאה, היה קולו בקודש עולה עליהם.
- שמעתי מהרבנית שאם הייתה מתקפלת הטלית קטן שלו בתוך השינה, היה מתעורר מיד.

התעוררה שאלה הלכתית בעת הסעודה

במחיצת הרבי, כאשר הבחינו בעצם שבורה בעוף, והגישו אותו אל הגר"י בכדי שיפסוק מה הדין. אך הוא לא העז לומר פסק הלכה ברור בפני הרבי ורק הגיח את אצבעו בכדי להראות שיש יותר מהשיעור הנדרש בין גוף העוף לבין השבר וזה כשר. אך הרבנית לא הבינה את כוונתו, והוא נאלץ לומר בשפה רפה "אפשר". הרבי שמע זאת והגיב: "ניט אזוי, זאג כשר!" (=לא כך, אמור בפירוש 'כשר')

הכבירים הולידו את עיר התורה והחסידות כפי שהיא כיום. הוא פעל בכל הדרכים, בדרשות ציבוריות ובישיחות פרטיות, בשכנוע ובתחנונים, בועקות ובאימים, במחאות וביוזמות. את עיקר עבודתו

מה היו תיקונים ההלכתיים שהציע הרבי הרש"ב. מכתב התשובה המפורט של הגר"י בנושא נחשב לאבן דרך מרכזית בדרכי בניית מקוואות בשיטת חב"ד בימינו, ואף נרפס כנספח ל'שולחן ערוך הרב'.

בעיירה ליובאוויטש היה בנוי המקווה על גבי מי התהום כמקובל

ברוב המקומות בימים ההם. אך בבוא הרבי הרש"ב ובני ביתו לעיר רוסטוב בעת מלחמת העולם הראשונה, לא הייתה אפשרות לקבוע את חצר הרבי בסמיכות לנהר ולהגיע למי התהום, ונוצר צורך לבנות מקווה מי גשמים על בסיס מים שאובים. בניית מקווה בדרך זו הוכשרה לראשונה בידי ה'חתם סופר', אך הרבי הרש"ב דקדק בפרטי עשיית המקווה בכדי לשלול חששות הלכתיים שונים שעלולים להיווצר בו, ויצר את שיטת הבנייה 'בור על גבי בור'. הרבי מינה את הגר"י לפקח את בניית המקווה והוא שימש את חצר הרבי במשך שנים ספורות. כעבור כ-80 שנה, לאחר נפילת מסך הברזל, חזרו לשם חסידי חב"ד וגילו את המקווה שעומד על תילו עד עצם היום הזה.

בהזדמנות אחרת, ביקש הרבי לשמוע מהגר"י את המסורת באופן קביעת המזווה, והלה השיב: "כשהיה רבינו [הרש"ב] נכנס לדירה חדשה, היה שווה זמן מסוים עד שקבע את המזווחות, והראה בידו הקדושה על ה'פרקט' ואמר: אצלי אף חתיכת עץ לא תישאר בלתי מזוככת. רבינו היה קורא לי בכל פעם של קביעת מזווחות להתלוות על ידו וילמדני סדר קביעותה. כלל זה מסר לי בשם כ"ק מהר"ש, שמחוץ לדלת הראשונה החייבת במזווה, צריכים להתחשב רק עם 'היכר ציר', אבל בדלת הראשונה ממש קובעים מימין אפילו אם היא נפתחת לחוץ". כלומר, מקום קביעת המזווה בשאר

דלתות הבית תלוי בכיוון אליו נפתחת הדלת, וכאשר נפתחת דלת החדר מבפנים כלפי חוץ יש לקבוע את המזווה מימין הנכנס מן החדר אל הבית. הגר"י הוסיף כי כאשר הורה כך אדמו"ר מהר"ש, תמה על כך בנו הרש"ב ושאל: אם הדלת נחשבת 'כניסה' מהחדר לבית, מהיכן ייכנסו אל החדר? השיב לו אביו "מה זה איכפת לי? שיקפון דרך החלון..."

כל חייו עסק בהעמדת הדת על תילה, עד ימיו האחרונים ממש. בשנותיו האחרונות הגיעה אל לשכת הרב בקשה מחברת התעופה אל-על להעניק כשרות למנות מזון לטסים. "כאשר סיפרתי על כך לאבי ששכב אז במיטה מחמת הצטננות", סיפר בנו הגרמ"ל, "ענה לי: באמת לפי שנותיי - היה אז כבן תשעים - אינני צריך לקבל על אחריותי דברים חדשים כמו להכין מנות מיוחדות לאוכלי כשר, שידאג לכך מישהו אחר; אבל אם מוכנים להפוך את כל האוכל באל-על לכשר, את זה אני מוכן לקבל עליי".

ככ"ו שבט תשמ"ו עלתה נשמתו לשמי רום והוא כבן 93 שנים. "נדהמתי ונשברתי מהאסון הקשה והמר", כתב כ"ק אדמו"ר מלעלוב זצ"ל לבניו לאחר פטירתו, "כי הייתי בטוח שיוכה לביאת גואל צדק, היות ואין בנמצא דוגמתו בהשגחה על היהדות והכשרות ביראת שמים גדולה כל כך, אבל בעוונותינו הרבים נצחו העליונים". ■

הגר"י, "ארגנה ההסתדרות הציונית הסעות לים שיצאו בעיצומו של יום השבת מרחוב רבי עקיבא. במקום נוצרה הפגנה סוערת והמשטרה הבריטית עצרה שניים מהמפגינים. בעקבות חילולי השבת יזם הרב את הקמתה של 'משטרת השבת'. הייתה זו קבוצת מתנדבים שעמדו בתורנות בכניסות לעיר וביקשו מהנהגים שלא להיכנס לתחום בני ברק במהלך השבת". "הפנייה לנהגים הייתה רק בדרכי נועם ולא במלחמות", מדגיש בנו הגר"א, "אבא עצמו היה הולך ומארגן את האנשים, מי יעמוד משעה זו עד שעה זו וכן הלאה. כשפנו בצורה נעימה לכל מי שהגיע עם מכונית וביקשו ממנו לא להיכנס, נענה הרוב המוחלט בחיוב. כך הצליח אבא לקבוע לראשונה את שמירת השבת בבני ברק".

אחד מנושאי הכשרות בהם היה הגר"י עומד על המשמר היה נושא שחיטת עופות ובקר. הידורי הכשרות שלו בתחום זה היו לשם דבר. כאשר התברר כי ישנו אחוז גבוה של טריפות בצומת הגידים, בעקבות שינוי שיטת הגידול של העופות, הורה הרב לעצור את כל השיווק של העופות ורק לאחר שאומן צוות שלם לבצע את בדיקת צומת הגידים ולאחר שכל עוף ועוף נבדק ידנית, הוכשר העוף והותר לשיווק. עם השנים החלו גם במערכות כשרות אחרות לפעול בהתאם להנחיותיו המחמירות.

עיר על תילה. עם החזון איש זצ"ל

חסיד בכל מעשיו

לצד גדלותו ההלכתית ופעלו ברבנות, היה ידוע הגר"י כעובד ה', היה חונן מאמרי חסידות בבית מדרשו כשפה בהירה ותפילותיו לוו בהתלהבות ובהשתפכות הנפש מתוך בכיות. אירע שהגיעו לביתו בשאלה דחופה ובדייק באותה שעה היה הגר"י שקוע בתפילת מנחה בחדרו. השואלים נבהלו מבכיותיו קורעות הלב, היו בטוחים שאירע לו משהו חמור והזעיקו את בני הבית שיבדקו מה קרה לרב. בני הבית הרגיעו אותם והבהירו כי הרב שקוע בתפילת מנחה 'רגילה'...

על אף עיסוקו בעבודת ה' בדרכי החסידות, לא החזיק טיבולת לנפשיה והיה אומר כי יש לקנא ב'עובדים' האמיתיים שבין החסידים הנתונים אך ורק לעבודת ה' ועיון בתורה, ואילו מלאכת הרבנות היא בדרגה תחתונה יותר. כך ייסר את עצמו על כך שאינו יכול להיות דבוק כל כך ב'עבודה', בשל תפקידו כרב.

"אבא היה איש אמת לחלוטין והדבר השנוא עליו ביותר היה שקר", העיד בנו הגר"א. "באישיותו שילב שני הפכים, בעניינים רוחניים היה תקיף וללא חת, אך בעניינים שבין אדם לחברו היה חם ולבבי ביותר. כך בימי ה'שבעה' הגיע נהג מונית שסיפר שהרב נסע אלו פעם אחת בתקופת מלחמת ששת הימים, והנהג התלונן באוזניו על החרדות שלו על בנו שנמצא בצבא ונלחם במלחמה. כעבור כמה ימים התקשר אליו הרב לשאול מה שלומו ומה נשמע עם הבן. כזה היה, שני הפכים באדם אחד. מצד אחד עניו גדול ושפל ברוך בפני כל אדם, שלא הניח איש לעזור לו כל זמן שהיה בריא ואפילו לא לסייע בלבישת המעיל, אבל בכל הקשור לתפקידו כרב עמד כעמוד ברזל וכולם ידעו שאף לחץ לא ישנה את דעתו".

בתקופת שהותו במחיצת הרבי הרש"ב זכה הגר"י לקבל מסורות בנושאי הלכה ומנהג, וכ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זי"ע הפציר בו תדיר להעלות את זכרונותיו ובייחוד את אותן מסורות. אחד הנושאים המשמעותיים בהם היה מעורב הגר"י בהיותו 'רב החצר', היה אופן בניית ותיקון המקוה בביתו של הרבי הרש"ב, והרבי זי"ע התעניין

סיום מסכת בבא בתרא

שעבוד הערב - על הגוף, או רק על המומן?

אמר רב הונא: מנין לערב דמשתעבד?
דכתיב אנכי אערכנו מידי תבכשנו. מתקיף
לה רב חסדא: הא קבלנות היא! דכתיב:
תנה אותו על ידי ואני אשיבנו [לנירסת]
השאלתו: יהודה נופיה לזה הוא! דכתיב
שלחה הנער אתי. אלא אמר רבי יצחק,
מהכא: לקח בגדו כי ערב זר, ובעד נכריה
חבלהו. ואומר: בני, אם ערבת לרעך, תקעת
לזר כפיך (קעג, ב.)

יש לבאר דרב הונא ורב יצחק פליגי בגדר
השתעבדות הערב:

רב יצחק סובר שהשעבוד שייך רק להחוב,
דמשעבד נפשיה לשלם חובו של הלוח, ואילו
סברת רב הונא היא שהערב עומד במקום
הלוח, ולכן שעבוד הגוף שעל הלוח לשלם
חובו חל על הערב העומד במקומו. ולכן למד
רב הונא דין ערבות מערבות הנאמרת ביהודה,
שערבות זו היתה באופן ששעבד נפשו לגמרי
("ואני נתקשרתי בקשר חזק להיות כו").

מה שאין כן שיטת רב יצחק היא שדין ערבות
נלמד ממה שכתוב "בני אם ערבת לרעך תקעת
לזר כפיך גוי", משום שלדעתו דין ערבות
דמוון שייך רק להמון החוב שמתחייב
לשלם מוון, ואין זה שעבוד הגוף כמו הלוח,
וזהו הקושי שהערבות דיהודה "קבלנות
היא" [או ש"יהודה גופיה לזה הוא"], כי אופן
הערבות דיהודה להחזיר את בנימין הוא על ידי
שהעמיד עצמו במקומו, וזה לא שייך בהלוואת
מוון.

כל ישראל ערבים זה בזה

והנה יסוד דין ערבות של יהודי אחד על
חברו מצינו גם במצוות, עד "אף מי שאינו
מחויב בדבר מפני שכבר יצא ידי חובתו, יכול
לברך למי שעדיין לא יצא... לפי שבמצות
שהן חובה כל ישראל ערבים זה בזה, וגם
הוא נקרא מחויב בדבר כשחבירו לא יצא ידי
חובתו עדיין" (כלשון אדמו"ר הזקן בשו"ע
או"ח סימן קסז ס"ג, ומבאר הרוגצ'ובי (צפנת
פענח סנהדרין מג, ב. מכות כד, א) דהיינו
מפני ש"גדר דערבות משום שכל ישראל הוה
כמו מין יחיד" ו"גוף אחד ומציאות אחת",
היינו שכל ישראל הם גדר ציבור, שאינו רק
צירוף של ריבוי פרטים אלא שכל הציבור הוא
מציאות אחת).

ומחלוקת רב הונא ורב יצחק היא, אם
שייך להחיל גדר ערבות זו גם בהתחייבויות
ממוניות.

לדעת ר"ה, כיון שענינם של ישראל הוא מה
שהם "גוי אחד בארץ", כפירוש רבינו הזקן
שגם בעניני "ארץ" (ענינים ארציים וגשמיים)
מגלים אחדות הוי', לכן אפשר לגלות גם
בעניני ממון את האחדות שבישראל שהם
ערבים ומעורבים זה בזה, אבל לדעת ר"י,
"התורה על הרוב תדבר", ואי אפשר לרוב
ישראל לפעול אחדות כזו גם בדברים גשמיים
ועניני ממון של הזולת, ולכן סוברים שערבות
בדיני ממונות הוא גדר אחר, שהערב משעבד
את עצמו לשלם חוב חברו.

ג' דרגות באחדות ישראל

ובעומק יותר יש לבאר, בתוספת ביאור
למה שזכר שכל ישראל הם גוף אחד. דהנה
ב"אחדות" שבאברי הגוף יש כמה אופנים,
ובדוגמתם יש כמה אופנים באחדות דישאל:
(א) שלימות הגוף תלויה בזה שישנם בו כל
האברים, כי כשחסר אחד מהם, אף אם הוא
האבר הפחות ותחתון ביותר, כל הגוף אינו גוף
שלם.

(ב) למעלה מזה הוא — שכל אברי הגוף
משלימים זה את זה, כי כולם צריכים זה לזה,
וכמו שעל ידי הקצת הדם ברגל יתרפא הראש,
וכן הרגל מעמיד את הראש ומוליך אותו,
ובענין זה מקבל הראש מן הרגל, ועל כן כל
אבר הוא "ראש" מצד מעלתו הפרטית אותה
הוא משפיע בשאר כל האברים.

אבל בשני אופנים אלו עדיין ישנה התחלקות
בין האברים, דלא מיבעי באופן הא', ששלימות
הגוף תלויה בזה שישנם רמ"ח אברים, שזהו
דוקא כשישנם רמ"ח אברים מחולקים, היינו
שיש בו כל הרמ"ח מעלות פרטיות של כל
הרמ"ח אברים, שעל ידי כולם יחד נוצרת
"קומה אחת שלימה"; אלא גם לפי האופן הב',
שלא ניכרת כל כך מעלתו של אבר אחד על
זולתו, שהרי כולם הם "ראש" — מכל מקום,
מעלתו של כל אבר היא רק בענינו הפרטי, במה
שהוא מחולק מחברו.

אבל אמיתית האחדות שבקומת הגוף היא,
כאשר כל אבר מרגיש שעיקר מציאותו וענינו
אינו תכונותיו הפרטיות, אלא בזה שהוא חלק
מגוף האדם בכללותו, שענין זה הוא בכל
האברים בשווה, שכולם הם חלק מקומה זו
בשווה, ומצד זה הרי הם בהתאחדות גמורה.

וכן הוא גם בהתאחדות דישאל, שכל
ישראל ערבים ומעורבים זה בזה, להיותם קומה
אחת שלימה, שישנם בזה שלשת אופנים אלו:
(א) השלימות דכלל ישראל היא כאשר
ישנם כל הסוגים מ"ראשיכם שבטיכם גוי" עד
"שואב מימך".

(ב) למעלה מזה — שכל סוג מבני ישראל
משפיע ממעלתו לשאר כל ישראל, באופן שכל
ישראל צריכים זה לזה ומשלימים זה את זה,
עד שלא ימצא בהם ראש וסוף.

(ג) האחדות הכי עליונה, זה שכל ישראל הם
חלק מכלל ישראל, שזהו מצד נקודת היהדות
שבכל אחד ואחד מישאל, שזהו בשווה ממש
אצל כולם, וזהו אמיתית הענין דכל ישראל
ערבין ומעורבין זה בזה, שאין בזה התחלקות
כלל (דראש ורגל), וכולם הם כמו נקודה אחת
ממש.

והנה הכח להמשיך את ענין האחדות שמצד
הנשמה גם בעניני הגשמיים ודברי הרשות
של האדם, בא מהרגשת עומק אמיתית הענין
דאחדות ישראל, שכל ישראל הם חד ממש, כי
מצד ענין זה שכל ישראל הם מציאות של "עם"
ו"ציבור" אחד, הנה כל הענינים הפרטיים של
היהודי גם הדומם-צומח-חי שלו, שייכים
לעם ישראל, משא"כ כאשר ההתאחדות היא
של פרטים שונים, הרי שאין בקשר והערבות
שביניהם בכדי לקשר גם את ענינים הגשמיים.

ובזה יובן מה שלמדו ערבות זו מיהודה
דוקא. כי יהודה היה מלך שבשבטים, שלכן
נמשל לארי (רש"י ויחי (מט, ט)) שהוא "מלך
שבחיות" (חגיגה יג, ב), וממנו באה מלכות
בית דוד שהיא "עיקר המלכות" שבישראל –
ומצד ענין המלכות מתגלה אמיתית האחדות
של ישראל, שהם נקודה אחת שלמעלה
מהתחלקות. כי המלך – לא זו בלבד שהוא
כולל את כל העם, אלא שעל ידו נעשים כל
העם למציאות אחת של עם (ולהעיר מלשון
הרשב"א "המלך כצבור שהצבור וכל ישראל
תלויין בו").

(על פי אוצר לקוטי שיחות
בראשית, ויגש, ה)

מחלוקת בבלי וירושלמי אם ערב בחנוק בעי קנין

ערב היוצא לאחר חיתום שמרות – טבה
מנכסים בני חורין. מעשה ובא לפני ר'
ישמעאל, ואמר: טבה מנכסים בני חורין.
אמר לו בן ננס: אינו טבה לא מנכסים
משועבדים ולא מנכסים בני חורין. אמר לו:
למה? אמר לו: הרי החונק את אחד בשוק
ומצאו חבירו ואמר לו הנח לו [ואני אתן לך]
פמור שלא על אמונתו הלוח, אלא איזה הוא
ערב שהוא חייב? הלוחו ואני נתן לך, חייב,
שכן על אמונתו הלוחו

אמר רבי יוחנן: חלוק היה רבי ישמעאל
אף בחנוק, והלכה כמותו אף בחנוק. אמר

רב יהודה אמר שמואל: חנוק וקנו מידו משתעבד, מכלל דערב בעלמא לא בעי קנין... והלכתא ערב בשעת מתן מעות לא בעי קנין, אחר מתן מעות בעי קנין

(קעה, ב - קעו, ב)

ואף על פי שאין שם קנין אלא באמירה צעלמא משתעבד ליה, דמני אמר ליה המלוה אם לא היית אתה לא הייתי מלוה אותו כלל (נימוקי יוסף, צסגיא השייכת לדף קעה, א)

והנה בירושלמי בסוגיין הובא שהלכה כר' ישמעאל אף בחנוק, ולא הובאו דברי שמואל שבחנוק צריך ג"כ קנין. ונראה שהירושלמי נחלק בזה על הבבלי (ודברי ר' יוסי שם "ואת שמע מינה בר נש דהוה צייד לחבריה בשוקא, אתא חד ומר: שבקיה ונא יהב, מן אהן גביי ומן אהן לא גביי" באו לבאר הטעם שגם חנוק משתעבד בלי קנין שהאומר "שבקיה" בחנוק משעבד נפשיה גם בלי קנין, כדלקמן).

ויש לבאר דהירושלמי והבבלי פליגי בבאור הטעם שערב משעבד נפשיה גם בלי קנין, דיש לומר בזה ב' אופנים:

א) כדברי הנימוקי יוסף, ששעבוד הערב הוא בעיקר משום ש"על פיו הוציא מעותיו", שהערב גרם חסרון ממון אצל המלוה. ודברי הגמרא "בההיא הנאה דקא מהימן ליה" אינו טעם מספיק לומר שהערב "גמר ומשתעבד נפשיה" (ואין זה מועיל אלא לכך שלא יהיה הדבר בגדר אסמכתא), וסיבת השעבוד היא מה שהוציא ממון על פיו והחסיר ממון בפועל.

ב) כלשון הגמרא "בההיא הנאה דקא מהימן ליה", מפני שהערב מקבל הנאה, וממילא הרי זה גופא הוא על-דרך קנין, ומשום כך גמר ומשתעבד נפשיה.

מהנפקא מינה שבין שני האופנים הוא הנידון דחנוק: אם סיבת השעבוד היא מפני

ש"מחסריה ממון", צריך לומר שזה ש"אמר שבקיה" בחנוק, דלאו מידי חסריה (שהרי המלוה לא הוציא ממון על פיו), אין (כל-כך) נאמנות וסמיכות דעת של המלוה עליו, ואם כן לא גמר ומשתעבד נפשיה [ואינו משתעבד אלא על ידי קנין]; וזוהי שיטת הבבלי שבחנוק, מאחר דלאו מידי חסריה, הסיבה הפועלת את השעבוד אינה קיימת, וממילא - בעי קנין.

אבל שיטת הירושלמי היא, שהסיבה לשעבוד הערב (בשעת מתן מעות) אינה זה שחסריה (למלוה) ממון, אלא קבלת ההנאה של הערב, דקא מהימן ליה, ולכן יש (מעין זה) גם בערב בנידון דחנוק לאחר מתן מעות (וזוהי כוונת ר' יוסי בירושלמי: מאחר שבאמירתו "שבקיה ונא יהב" הוא פועל שהמלוה חדל לתבוע את הלוה (ולהצר לו), ותמורת זאת הוא תובע את הערב (עכ"פ בשעה זו), הרי בזה גופא הוא מקבל הנאה, ובההיא הנאה גמר ומשתעבד נפשיה).

שלמות ערבות ישראל - בארץ ישראל

שורש הפלוגתא בין הבבלי והירושלמי הוא בהתאם לחילוק הכללי שבין בני בבל ובני ארץ ישראל:

עיקר ענין הערבות בישראל (שישראל ערבים זה לזה) נפעל בשעה שעברו בני ישראל את הירדן (כמבואר במס' סוטה), שאז נעשו מעורבים ומאוחדים בארץ ישראל, ומבאר הגאון הרוג'צ'ובי, שמאחר ש"כל ישראל הוה כמו מין יחיד... לא בגדר נפרד... לכך מהני ערבות". מה שאין כן בחו"ל, אמרו בגמרא "אין אוכלוסא בבבל", "ורצה לומר דליכא צירוף", וכן "אין תענית ציבור בבבל"; ומובן שעיקר (שלמות) הערבות הוא דוקא אצל בני

ישראל שבארץ ישראל. ולכן: בתלמודה של בבל (ששם הערכות והאחדות של ישראל אינה בתוקף כל כך), יש יותר נטיה לומר שכדי לפעול את הערכות של יהודי אחד עבור חברו נדרש מעשה בפועל - אם בשעת מתן מעות, שהערב פועל באמירתו שהמלוה יהיה חסר בפועל, ואם לאחר מתן מעות, כאשר לאו מידי חסריה, שאין הערב משעבד עצמו אלא ע"י קנין בפועל ממש.

מה שאין כן אמוראי תלמוד ירושלמי, תלמודה של ארץ ישראל, נטתה דעתם לומר שאין הכרח ששעבוד הערב יחול דוקא על ידי פעולה שיש לה תוקף של מעשה בפועל, אלא די לשם כך בהנאה שהוא מקבל. כי במקום שבו הציור של בני ישראל בתור "קומה אחת שלמה", גלוי בהם - אזי מציאותם היא באופן שכל דבר שנוגע לאדם אחד מישראל, ואפילו צער בעלמא וכיוצא בזה, די בו כדי לפעול שחברו ימסור וישעבד את עצמו כדי לבטל את הצער, עד שהדבר נעשה ההנאה שלו - הוא מקבל הנאה מכך שהוא מונע צער מיהודי אחר, כי הוא וחברו (אינם שנים נפרדים, אלא) חד הם. וכמו שכתוב בירושלמי (במקום אחר), שהדבר דומה לשני ידים של גוף אחד.

אבל בבבל, שבה האחדות של ישראל בתור ציבור אחד אינה בגלוי כל כך, לא די בכך כדי שיהודי ישעבד וימסור את עצמו עבור חברו, אלא הערכות חלה דוקא כאשר אצל זולתו נעשה חסרון, "חסריה מידי". אבל במקום ש"לאו מידי חסריה" יש צורך במעשה בפועל בגילוי (מעשה הקנין) שיראה שבדעתו לשעבד עצמו לזולתו, ודוקא אז ישנה אצל המלוה גמירות דעת לקבל את שעבוד הערב עבור הלוה.

(על פי אוצר לקוטי שיחות - כלל ישראל, ע' 63 ואילך)

מסכת סנהדרין

את העשוק מיד עושקו - דהיינו להציל אדם דקדושה מאדם בליעל, כי את זה לעומת זה עשה האלוקים, כי לעומת ימין יש שמאל, על כן כדי שיוכל לעשות דין ומשפט, זהו על ידי שלשה דוקא, כי שלשה ממשיכים מבחינת כי לא אדם הוא, שלמעלה מבחינת אדם, ובדרגא גבוהה זו אין לעומת זה כלל, וכמו שכתוב בזה לית שמאלא בהאי עתיקא, ועל כן על ידי זה יכולים להציל את העשוק מיד עושקו מאדם בליעל.

(על פי תורת שמואל תרמ"א ע' שכה. תקס)

אומר נברך, שאחד, מי שיהיה, אפילו משה רבינו אינו יכול לברך, שענין נברך היינו להמשיך בחינת בריכה עליונה מקור כל הברכות, וזהו דוקא בשלשה, שלשלשה דוקא יש כח להמשיך את הברכה, מה שאין כן אחד אינו יכול לומר נברך רק ברוך, שהוא המשכה מצומצמת, אבל בחינת בריכה אינו יכול להמשיך.

והנה דיני ממונות היינו מה שיש בין אדם לחברו, שהוא ענין עת אשר ישלוט האדם באדם לרע לו, דהיינו שמקבל אדם בליעל מאדם דקדושה, ולזה צריך שלשה דוקא, כי לאחד ולשנים אין להם זה הכח להציל

הצלת אדם דקדושה מאדם בליעל - על ידי שלושה

דיני ממונות בשלשה (א, ב)

לכאורה אינו מובן, שהרי באיסור והיתר יחיד יכול להורות, אפילו בהלכות נדה שהוא איסור כרת, וכן איסור חמץ שחמץ בפסח הוא איסור כרת ובמשהו, מכל מקום יכול אפילו יחיד להורות, ואילו בדיני ממונות צריך דוקא שלשה.

והנה ידוע ששלשה יש להם כח הרבה יותר מאחד, וכמו בענין ברכת הזימן, שבשלשה

יריד ספרי החסידות

ספרים גבוהים מחירים נמוכים

י"ח
כסלו

הזדמנות אחרונה לגברים: מוצש"ק פרשת וישב

4 ספרים ב-100 ₪

3 ספרים ב-100 ₪

ועוד אלפי כותרים במחירים היסטוריים!

מתחם התפילה
חדש! מתחם נושא מקיף ומפתיע

מתחם ההשקות
חשיפת גנזים מאוצרות החסידות וספרים חדשים בבלעדיות!

האולם המרכזי
• אבות החסידות • תורת חב"ד • חצרות החסידות • ספרי ילדים • משחקי חסידות לילדים • פרימיום • ועוד

מתחם האאוטלט
מאות ספרים מבוקשים במחירי עלות!

לקבלת הקטלוג: or1800350036@gmail.com

ספרי **אור החיים**
מרכז הספר היהודי הגדול בעולם

בנייני האומה ירושלים י"ז - כ"ב בכסלו | 18.12-23.12

כנסו עכשיו - www.sifreiorhachaim.co.il

נשים
ראשון כ"א בכסלו (22.12) מ-11:00 בבוקר עד 1:00 בלילה
שני כ"ב בכסלו (23.12) מ-11:00 בבוקר עד 1:00 בלילה

גברים
רביעי י"ז בכסלו (18.12) מ-11:00 בבוקר עד 1:00 בלילה
חמישי י"ח בכסלו (19.12) מ-11:00 בבוקר עד 3:00 בלילה
מוצ"ש כ" בכסלו (21.12) מ-20:00 בערב עד 3:00 בלילה